

Det flerspråklige Sør-Varanger

Av Annikki Komeros

FIN -3901

Mastergradsoppgave i finsk språk

Institutt for språkvitenskap

Det Humanistiske fakultet

Universitetet i Tromsø

Våren 2009

INNHALDSREGISTER

1.	INNLEDNING.....	s.5
1.1	Presentasjon.....	s.5
1.2	Teoretiske utgangspunkter, definisjoner av begreper	s.6
1.2.1	Individuelt tospråklighet/flerspråklighet.....	s.6
1.2.2	Samfunnsmessig tospråklighet/flerspråklighet.....	s.10
1.3	Forskningsmål og forskningsmetoder.....	s.16
2.	FLERSPRÅKLIG SØR-VARANGER.....	s.19
2.1	Flerspråklighet i Norge.....	s.19
2.2	Historisk bakgrunn for tospråklighet/flerspråklighet i Sør-Varanger kommune.....	s.24
2.3	Forskning av språkforhold i Sør-Varanger kommune.....	s.27
3.	UNDERSØKELSE AV FLERSPRÅKLIGHET I SØR-VARANGER KOMMUNE I BEGYNNELSEN AV 2000-TALLET.....	s.32
3.1	Kartlegging av de mange språk i Sør-Varanger kommune.....	s.32
3.1.1	Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter, språk og språkbruk på skoler og i barnehager i Sør-Varanger kommune.....	s.33
3.1.2	Sammenligning av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter, språk og språkbruk på skoler og i barnehager.....	s.64
3.2	Språksosiologiske livshistorier.....	s.73
3.2.1	Sammenligning av språksosiologiske livshistorier.....	s.77
3.3	Oppsummering av resultater.....	s.78
4.	FLERSPRÅKLIGHET SOM RESSURS I SØR-VARANGER KOMMUNE.....	s.80
4.1	Nasjonalitetene/minoritetene/etnisitetene og språkkunnskaper på skolene og i barnehagene.....	s.80
4.2	Livshistoriene til finskspråklige familier.....	s.81
4.3	Utnyttelse av flerspråklighetens ressurser.....	s.81
5.	KORT OPPSUMMERING.....	s.86
6.	OPPSUMMERING PÅ FINSK.....	s.91
7.	LITTERATURLISTE/KILDEANVISNING.....	s.96
8.	OVERSIKT OVER TABELLER.....	s.99
9.	VEDLEGG.....	s.101

1. INNLEDNING

1.1 Presentasjon av oppgaven

Denne mastergradsoppgaven handler om den flerspråklige Sør-Varanger kommune. Grunnen til temavalget er at historisk sett har befolkningen i Sør-Varanger kommune gjennom tidene vært flerspråklige. Kommunens beliggenhet i Barentsregionen, som en kile mellom Russland og Finland gir en naturlig forklaring på dette. Før året 1826 var dette et grenseløst fellesområde for Norge som var i unionen med Sverige og Finland, og som i 1809 var blitt en del av Russland. Alle folkegruppene, nordmenn, samer, skoltesamer, kvener, og russere levde i felleskap i dette området og mange av dem behersket også to eller flere språk. I nyere tid har det flyttet enda flere nasjonaliteter med sine språk til kommunen. Om norsk, kvensk, filippinsk og russisk språk i dette området er det skrevet flere oppgaver. Men denne type undersøkelser som dekker alle språk som finnes i hele kommunen har ingen gjort tidligere.

Opgaven er en språksosiologisk oppgave, som undersøker språksituasjonen på skolene, i barnehagene og i samfunnet. I tillegg tar jeg med språksituasjonen til fire utvalgte familier som har tilknytning til finsk språk.

Forskningsmålet er å kartlegge alle språk som finnes og snakkes av innvandrere/flyktninger og territoriale minoriteter/etniske grupper i Sør-Varanger kommune. Målet er å undersøke språksituasjonen i kommunale/fylkeskommunale barnehager og skoler i Sør-Varanger kommune. Videre skal jeg undersøke skolenes undervisningstilbud i språk og på hvilken måte kommunen benytter seg av den ressursen som ligger i flerspråklighet. I tillegg til kartlegging av språk og språkbruk, skal jeg beskrive hvordan tospråklig/flerspråklig liv til mine utvalgte familier har vært og er i dag.

Vektleggingen i oppgaven er på finsk og kvensk språk fordi dette er en finsk mastergradsoppgave. Det snakkes mye finsk og en god del kvensk språk i området og det finnes gammel finsk bosetning i kommunen.

Et utgangspunkt er hvordan forskjellige språk rangeres i Norge og hvilke status og rettigheter de som snakker disse språkene har. Det undersøkes ikke i ferdighetene til tegnspråk og bruk av internasjonale lingua franca.

Jeg presenterer også historisk bakgrunn for flerspråkligheten i Sør-Varanger kommune. Geografisk beliggenhet gjør at skoler, nærings- og forretningslivet i Sør-Varanger kommune har nær kontakt både med Finland og Russland. Internasjonalt samarbeid over landegrenser er viktig og veldig aktuelt i dagens samfunn.

I avslutningen forteller jeg om forskningsresultater og ser på de i forhold til språkressursenes utnyttelse og utviklingen av språkundervisningen. Jeg håper at resultatene av kartleggingsarbeidet kan gi inspirasjon og åpne nye muligheter til eventuell videre forskning. Til slutt skriver jeg en kort oppsummering av oppgaven både på norsk og finsk.

1.2 Teoretiske utgangspunkter, definisjoner av begreper

I forbindelse med tospråklighet/flerspråklighet finnes det to viktige aspekter som er nært knyttet til hverandre, det individuelle og det samfunnsmessige. I denne oppgaven er vekten lagt mest på det samfunnsmessige: Kartlegging av hvilke innvandrere/flyktning og territoriale minoritetspråk det snakkes på skolene og i barnehagene i Sør-Varanger kommune. Den individuelle delen består av temaintervju med fire utvalgte familier som har tilknytning til det finske språket. Disse familiene er en del og avhengige av samfunnet.

1.2.1 Individuelt tospråklighet/flerspråklighet

Tospråkligheten/flerspråkligheten har i mange tilfeller tidligere vært bundet med en mengde negative uttalelser. Ofte har det vært de svake, maktløse, undertrykte språkminoritetene som har vært tvunget til å bli tospråklige/flerspråklige. Fenomenet var tidligere ofte knyttet til fattigdom og en underordnet stilling i samfunnet. I en slik situasjon kunne man oppnå mer sosial makt med å bytte språk. (Skutnabb-Kangas 1981:69-70.)

Gjennom historien har synet på tospråklighet/flerspråklighet forandret seg. For over 200 år siden ble tospråkligheten/flerspråkligheten regnet med som naturlig og ettertraktet. Fenomenet var allment blant adelen og presteskapet, også borgere rundt de største handelstedene var tospråklige/flerspråklige. Den generelle holdningen mot fenomenet var positiv helt frem til nasjonalstatenes oppkomst på 1800-tallet. Etter det ble elitetospåkligheten den eneste formen av tospråkligheten/flerspråkligheten som ble akseptert blant de høyeste sosialgruppens representanter. (Skutnabb-Kangas 1981: 70-71.)

Fra slutten av 1800-tallet og på begynnelsen av 1900-tallet finnes det mange negative uttalelser og undersøkelser, som blant annet stempler de tospråklige/flerspråklige som dumme, venstrehendte, upålitelige og moralsk dårligere mennesker enn enspråklige. Denne negative meningen var nok diktert opp for å støtte tankegangen ”en nasjon – et språk”

ideologien, som argumenterte for nasjonalistene. På denne måten var det lettere å forsvare den harde assimilasjonspolitikken som eksisterte mot språklige minoriteter. (Skutnabb-Kangas 1981: 70-71.)

Minoritetsspråklige har begynt å kreve sine rettigheter og majoritetsspråklige i mange land godtar etter hvert flere språk i samfunnet. Flere og flere mennesker ser på tospråkligheten/flerspråkligheten som en ressurs, noe å streve etter. (Skutnabb-Kangas 1981: 72-73.)

Tidligere oppfatninger om at enspråklighet var det normale og det beste, må vike unna i dagens moderne samfunn. Siden 1990-tallet er situasjon for tospråklige/flerspråklige blitt bedre. Tospråklighet/flerspråklighet får nå støtte fra Europarådets rammekonvensjoner og fenomenet verdsettes bedre av stater og individer. Det oppfattes nå som en ressurs for hele samfunnet. I de nordiske land er dette gjennomført i teorien, men i praksis er situasjonen annerledes. Sannheten er at i forbindelse med statens og kommunenes offisielle domener er dette enda bare retorikk. Forskningsresultater viser likevel at tospråkligheten kan ha positive kognitive effekter, ha fordeler for utvikling av personligheten og ikke minst føre til større kreativitet hos barn. Forskning har også vist at dersom barn blir tospråklig oppdratt, så vil det lettere lære et tredje og enda flere språk senere.

For å belyse at tospråkligheten kan ha positive effekter lanserte Cummins (1976) og Skutnabb-Kangas & Toukomaa (1977) i lag en såkalt *terskelhypotese*. Börestam og Huss illustrerer deres teori ved hjelp av tabellen der additiv og reduktiv tospråklighet er sentrale begreper. Se tabell 1.

Additiv tospråklighets/flerspråklighetsutvikling er en positiv type av tospråklighet/flerspråklighet. Det er et resultat av lokalmiljøets og storsamfunnets positive støtte for tospråklige/flerspråklige oppvekst, hvor vegen til læring av andre språk ikke går gjennom neglisjering av morsmålet. Dette er den type språklig utvikling som er mest positiv for hvert enkelt individ og det er også det ønskelige mål. Additiv språklæringsprosess forutsetter at man gir individene mulighet til å utvikle sitt morsmål mens de lærer og utvikler andre språk.

En mer negativ tospråklighets/flerspråklighetsutvikling er reduktiv tospråklighet/flerspråklighet. Det er når minoritetsindividene blant annet på grunn av miljøets manglende støtte og negative innstilling fortrenger videreutvikling av sitt morsmål. Reduktiv språklæring refererer til en situasjon der individets interaksjonsmiljø med hensikt ikke sørger

for morsmålets utvikling mens man lærer og utvikler andre språk. (Börestam & Huss 2001: 47-58.)

Tabell 1

Terskelhypotese

Kompetansenivå	Tospråklighetstype	Kognitive effekter
Over terskelen (i begge språkene)	Additiv	Positiv forsterkning som kan lede til videre språkutvikling samtidig som grunnen for videre innlæring er god
Over terskelen (i et av språkene)		Nøytral effekt, verken positiv eller negativ innvirkning
Under terskelen (i begge språkene)	Reduktiv	Negativ forsterkning som kan lede til en negativ spiral med stagnert språkutvikling og ustrekkelig grunnlag for videre innlæring

Fri ettergivelse av Cumminns (1976) terskelhypotese. (Börestam & Huss 2001: 58.)

I forbindelse med tospråklighet/flerspråklighet har begrepene morsmål, andrespråk og fremmedspråk en sentral plass. For å få en felles forståelse av begrepene, er det viktig å definere dem. Her bruker jeg definisjoner av morsmålet fra Tove Skutnabb-Kangas.

A) Morsmål: Det finnes mange måter å definere morsmålet på. Det er viktig at man ikke betrakter morsmålet eller (tospråkligheten) som en stabil uforandret tilstand uten prosesser der stadige endringer er mulige og ofte sannsynlige. De endringene som skjer skal man heller se som en rikdom enn en forhindring, så lenge de ikke er et negativt sett påtvunget utenfra. Endringene skal i hvert fall være en type frivillig valg hos et individ. (Skutnabb-Kangas 1981: 26.)

Morsmål kan normeres etter følgende kriterier:

- Opprinnelse: Etter et sosiologisk synspunkt er morsmålet det språket som man lærte først, det språket man har etablert sine første langvarige kommunikasjonsforhold på.
- Kompetanse: Etter et lingvistisk synspunkt er morsmålet det språket som man behersker best, eller kan best.
- Funksjon: Etter et sosiolingvistisk synspunkt er morsmålet det språket som

man anvender mest.

- Attitydning: Etter et sosialpsykologisk og individuellpsykologisk synspunkt er morsmålet det språket som man identifiserer seg med eller som man blir identifisert med, av andre.
- Populære oppfatninger blant mennesker er at morsmålet er det språket man tenker, drømmer eller regner på. (Skutnabb-Kangas 1981: 21-23.)

Dersom et individ vokser inn i et sosialt system ved hjelp av og på to språk blir individets morsmål sett på som noe, som omfatter et "dual språklig repertoar", og dermed er det mulig at man kan ha to språk som sitt morsmål. I slike tilfeller kan man snakke om tospråklighet som morsmål og som oppvekstspråk. (Øzerk 1992: 24.)

B) Andrespråk: Begrepet andrespråk brukes om et språk som læres etter at man har etablert sitt førstespråk. I begrepet andrespråk er det heller ikke begrensninger. I praksis betyr det at man kan ha flere andrespråk. Samfunnet og miljøet har stor betydning og innflytelse på individer.

Ved primærtospråklighet/flerspråklighet tilegner man seg språkkunnskaper i et aktivt språkmiljø. Eksempel på dette er at man begynner å kommunisere på et annet språk uten at man har fått noen formell undervisning i det.

(Börestam & Huss 2001: 24, Skutnabb-Kangas 1981: 97-99, Øzerk 1992: 151-153.)

C) Fremmedspråk: Når tospråklige/flerspråklige kommer i kontakt med et tredje eller fjerde språk, uten å leve i det språkmiljøet, da er det snakk om å lære seg et fremmed språk. For enspråklige regnes det første språket etter morsmålet som fremmet språk. I praksis finnes det ikke noen begrensninger på hvor mange fremmedspråk et individ kan ha kunnskaper i.

Ved sekundær tospråklighet/flerspråklighet oppnår man en kompetanse som et resultat av en systematisk formell undervisning.

(Börestam & Huss 2001: 24, Skutnabb-Kangas 1981: 97-99, Øzerk 1992: 151-153.)

D) Tospråklighet/flerspråklighet: Forskjellige forskere definerer begrepet tospråklighet/flerspråklighet på hver sin måte. I oppgaven velger jeg å bruke definisjonene fra Tove Skutnabb-Kangas. Hun deler tospråklighets/flerspråklighetsdefinisjonene i fire grupper etter som hvilke kriterier som brukes i dem. Disse definisjonene er de samme som jeg har nevnt tidligere i forbindelse med definisjon av morsmålet.

- Opprinnelse: Hvordan man har lært språkene. Eksempel på dette er når barna lærer seg

finsk og norsk hjemmet i en familie der mor er finsk og far er norsk.

- Kompetanse: Hvor godt man behersker sine språk. Eksempelvis bruker man kvensk språk i hjemmemiljøet, men norsk språk når man skal ta kontakt med offentlige myndigheter.
- Funksjon: Hvordan man bruker eller kan bruke sine språkkunnskaper. Et eksempel er at man bruker finsk hjemme, men norsk på andre steder.
- Identifikasjon: Hvordan man ser på seg selv eller hva andre mener. Eksempel på dette kan være at andre i samfunnet ser på deg som finsk selv om du er født og oppvokst i Norge fordi du har finske foreldre.

(Skutnabb-Kangas 1981: 83-92.)

1.2.2 Samfunnsmessig tospråklighet/flerspråklighet

Diglossi

Et sentralt begrep er diglossi. Det er en forholdsvis stabil språksituasjon innenfor et gitt samfunn eller område, der en høyspråkvariant og lavspråkvariant lever side om side. Disse to språkene kan være nært beslektet med hverandre, eller de kan være språk som ikke er det. Forskjellige domener kan ha forskjellige språk. Lavspråket er et typisk hjemmespråk, ofte morsmål, og bruken av det varer livet ut. Kommunikasjon med dette språket skjer ofte muntlig, uten skriftspråk. Høyspråk er et språk som er lært senere via sosialisering. Det støttes opp av institusjoner utenfor hjemmet og skriftlig bruk av språk er vanlig i tillegg til muntlig kommunikasjon. Et eksempel av diglossi er bruken av høytysk og sveitsertysk i Sveits.

(Romane 1995: 34-35.)

Domeneanalyse er en metode som brukes i forbindelse med diglossi. Ved hjelp av den kan vi analysere *hvem snakker hvilket språk til hvem, når, hvor, om hva og i hvilken situasjon*. Joshua A. Fishman definerer tre hovedfaktorer i forbindelse med domener: Tid og sted, roller og samtaleemne. Innen samfunnet deles kommunikasjon i forskjellige, enten større eller mindre, domener. De vanligste er:

1. familie
2. skole, utdanning, barnehage
3. arbeid
4. administrasjon
5. foretninger

6. vennekrets
7. fritid
8. media og kirke i fritiden
9. media og kirke.

Dette domenesystemet påviser at språkvalgene er beviste handlinger og ikke tilfeldigheter. Eksempler kan være følgende: Hjemme snakkes det språk A som er morsmålet, på skolen og på jobb brukes språk B som er majoritetsspråk og når man treffer naboer ute på fritiden velger man å snakke språk C (engelsk) med dem. Når man treffer samme naboer på kontoret i forbindelse med arbeid, da brukes det språk B. Barn kan bruke morsmålet når de leker inne og majoritetsspråk når de leker ute. Likedan kan språkvalget være knyttet til en sak. Når barn leker for eksempel butikk brukes det majoritetsspråk, men når de spiller spill så foregår det på morsmålet. Når de er ute å spiller fotball kan de snakke språk C. Domeneanalysen påviser at domenene er mange og at en person kan i mange tilfeller har forskjellige roller i samfunnet og språkvalgene følger disse rollene. Hjemme har de en rolle, på skolen/jobben en annen rolle og på fritiden en tredje rolle. Språkvalgene kan også gjøres i forhold til et sted eller en sak man skal snakke om. (Fishman 1972: 435-453, Lindgren 2005: 144.)

Tabell 2

Eksempel på diglossi og forskjellige domener. Slik er språkbruken i mange tilfeller

Situasjon	Majoritetsspråk	Minoritetsspråk
Hjem og familie		X
Utdanning	X	
Massemedier	X	
Næringsliv og handel	X	
Sosiale og kulturelle aktiviteter i en etnisk gruppe		X
Kommunikasjon med slekt og venner		X
Kommunikasjon med offentlige myndigheter	X	

(Huss 1999: 28, <http://www->

[lu.hive.no/videreutdanning/norsk_annetsprak/dokuments/flerspraklighetpasamfunnsniva-06.pps.](http://www-lu.hive.no/videreutdanning/norsk_annetsprak/dokuments/flerspraklighetpasamfunnsniva-06.pps.))

Språkbytte

Språkbytte er en prosess der minoritetsspråk, litt etter litt, byttes til majoritetsspråk.

Hyltestam, i følge Huss, nevner to hovedtrekk som signaliserer at språkbytteprosessen er i gang:

- a) Tap av områder der språket brukes naturlig.
- b) Lingvistisk reduksjon.

Områdereduksjon og utbrett tospråklighet blant minoritetsspråkbrukerne forekommer parallelt. Tospråklige får muligheten til å bruke majoritetsspråk i spesifikke situasjoner, spesielt i slike som forutsetter integrering med majoritetsspråklige. Gradvis blir det mer og mer naturlig for minoritetsspråklige å bruke majoritetsspråk. Nå til dags gjennom modernisering og globalisering er minoritetsspråkene i faresonen. Det er ikke nødvendigvis fordi de som snakker minoritetsspråk ikke vil fortsette å snakke de språkene, men fordi deres språklige menneskelige rettigheter mangler. I praksis betyr dette at de minoritetsspråklige må akseptere vitale språklige områder og derfor mister de status, og som følge av det slutter flere og flere å snakke minoritetsspråk. (Huss 1999: 18-19.)

Språkbytteprosessen er en langvarig prosess der språkbytte skjer gradvis. Det finnes flere modeller for språkskifteprosessen. I følge Huss fremstiller Einar Haugen klassisk reduktiv modellen er slik:

$$A > Ab > AB > aB > B$$

I den første fasen snakker man bare minoritetsspråk. I den andre fasen er minoritetsspråkkunnskapene enda bedre majoritetsspråkkunnskapene. I den tredje fasen er språkkunnskapene både i minoritetsspråk og majoritetsspråk like gode. Språkene er likestilte. I den fjerde fasen begynner minoritetsspråkkunnskaper å svekkes og majoritetsspråket er sterkere. I den siste fasen er minoritetsspråkkunnskapene borte og majoritetsspråket har overtatt.

I mange tilfeller er situasjonen i utgangspunktet flerspråklighet. Det kan likevel skje språkbytte og resultat kan fremdeles være flerspråklighet, men en annen type, der det opprinnelige morsmålet er forsvunnet. (Lindgren 2005: 149-152.)

I de familiene, der foreldrene snakker forskjellige språk, men lever i et enspråklig samfunn lærer barn kanskje begge språkene. Likevel vil barnets erfaringer presse dem til å velge samfunnets språk som dominerer dersom det er forskjellig fra foreldrenes språk. (Romane 1995: 25.)

Truede språk

Mange språk i verden er i en truet situasjon. Dette er følger av at nasjonenes majoritetsspråk overtar plassen til minoritetsspråk. Dette betyr at foreldrene slutter å føre videre sine språkkunnskaper til neste generasjon. Gruppene bytter språk og barn lærer ikke mer språket som sitt morsmål. Michael Krauss har vurdert allerede i 1991 at kun 10 % av alle verdens ca. 7000 språk skulle ha en mulighet til å overleve hvis det snakkes enda når året 2100 kommer. Språkene er sårbare fordi 95 % av de ikke er offisielle språk i de landene de snakkes. 4000-5000 er språk for innfødte, som ikke brukes til verken lesing eller skriving daglig. En annen felles ting for alle disse truede språkene er at de som snakker disse språkene har lav status innen sitt eget område. (Huss 1999: 17-21.)

Det finnes mange som i tillegg til Krauss og Skutnabb-Kangas uttrykker sin bekymring om småspråkenes situasjon og det har oppstått følgende diskusjon om saken. Bør man behandle det som en tragedie for menneskeheten at småspråkene dør ut eller er det en naturlig ting som skjer hele tiden? I Norden er minoritetsspråkene i en truet situasjonen fordi de mister plass i forhold til majoritetsspråkene. Språket er generelt i faresonen når språklige menneskelige rettigheter mangler i språkkommunene. De viktigste rettighetene er retten til å identifisere seg med ett eller flere språk, å få undervisning i og på sitt eget språk, ha muligheten til å bruke sitt språk overfor myndigheter og retten til å lære godt det offisielle språket og majoritetsspråket i det landet man er bosatt i. Bare den fakta at majoritetsspråklige tolererer minoritetsspråklige, inkluderer dem og ikke forbyr bruken av deres eget språk seg i mellom eller at de overfører språkkunnskaper til sine barn, er ikke nok til å hindre språkbytte. (Alhaug & Mørck & Pedersen 2005: 146, Huss 1999: 17-21, Romane 1995: 39.)

Men hvor utsatt er minoritetsspråkene egentlig? Fishman har laget en modell med 8 trinn om forskjeller og nivåer i de forskjellige tilfellene. Modellen illustrerer når språket er i faresonen.

Tabell 3

Fishmans modell om et språk i en truet situasjon

Språkbrukerne er sosialt isolerte gamle mennesker, det vil si at de ikke har kontakt med hverandre.
Språkbrukerne er integrerte og aktive, men over alderen til å få barn.
Uformelle ferdigheter overføres, og språkbrukerne bor konsentrert. Språket får noen institusjonell støtte.
Man leser og skriver språket i hjemmet, på skolen og i lokalsamfunnet, men ikke ellers.
Obligatorisk opplæring på lavere trinn er fastsatt gjennom lover.
Språk brukes også utenfor lokalsamfunnet, og der man kommuniserer med majoritetsbefolkning.
Språk brukes i offentlige situasjoner, men ikke nasjonalt.
Språk brukes i arbeidsliv, medier og av sentralmyndigheter, men mangler den tryggheten som politisk selvstendighet ville gi.

Språkbevaring og det såkalte tredje generasjons fenomenet

Språkbevaring er mulig i de tilfellene der den unge generasjonen har begynt å interessere seg og sette pris på kunnskapene i småspråk. I det tredje generasjons fenomen er situasjonen følgende: Den første generasjonen snakker minoritetsspråk, den andre generasjonen snakker

minoritetsspråk og sliter med majoritetsspråk. For å unngå at deres barn skal oppleve de samme negative reaksjoner som de selv har hatt, bytter den andre generasjonen språk og de lærer ikke minoritetsspråk videre til sine barn. Den tredje generasjonen snakker kun majoritetsspråk og begynner å stille spørsmål hvorfor de ikke har fått lære minoritetsspråk. Selv om den første, andre og enda i noen tilfeller den tredje generasjonen har gitt slipp på sitt eget språk, så er det mulig å revitalisere språket. Så lenge det finnes mennesker som snakker språkene, så kan de lære det fra seg, dersom de får muligheter, støtte og aksept for det. (Huss 1999: 20-22.)

Andre faktorer som påvirker språkbevaring er størrelsen på minoritetsgruppen og spredningen i bosetningen. Myndighetenes minoritetspolitikk og emosjonelle forhold til språket er viktig. I forbindelse med innvandring har kontakt med hjemlandet, samtidig om oppholdet er ment til å være permanent eller midlertidig, stor betydning. Valg av ektefelle i slike situasjoner betyr også mye i bevaring av språk. Blant Nordkalottens territoriale minoriteter er kappløpet mellom assimilasjon og revitalisering i gang. I en del bygder og familier skjer det assimilasjon, mens i andre miljøer har man begynt å bruke minoritetsspråk på nytt i hjemmesituasjoner. (Lindgren 2005: 143, http://www-lu.hive.no/videreutdanning/norsk_annetsprak/dokumenter/flerspraklighetpasamfunnsniva-06.pps.)

Revitalisering av språk

Mange småspråk er i en kritisk situasjon. Noen småspråk er allerede døde og mange er truet dersom revitaliseringstiltak ikke settes i gang straks. Huss skriver i sin bok om det Krauss mener: Selv om den sist, som snakket språket som sitt morsmål, er død, så er det mulig å øke bruken av språket, ikke som morsmål, men på et litt lavere nivå. Etter hans mening burde språkvitenskap ikke bare dokumentere språk, men også fungere lærende, kulturelt og politisk for å øke språkenes muligheter til å overleve. Samarbeid mellom språkvitenskap og kommunene/fylkene er viktig i revitaliseringsprosessen. Revitalisering er mulig, men det krever at myndighetene generelt snur språkbytteprosessen. På individuelt nivå betyr det at språkbrukerne, som har mistet språket, begynner på nytt å lære språket eller at de som har brukt språket bare muntlig, lærer å lese og skrive det. På samfunns nivå kan revitalisering bety at språket vinner nye områder som læringsarena eller plass i massemedia. Språkbudene og minoritetsspråklige skoler og barnehager samt støtte til tospråklighetsutvikling kan bidra positivt til revitalisering av språk. Rehabilitering av truede språk og kulturer vil øke deres

status og på den måten spre språkbruk på offentlige steder og situasjoner. Først må status til det undertrykte og truede språket i språkområdet heves og bevissthet om trussel mot språket må bli utviklet hos språkbrukerne. Det andre som må skje er at språket får tilbake sin plass som kommunikasjonsmiddel mellom generasjoner i familiesektoren. For det tredje må truede språk bli synlig i samfunnet. Språket må brukes i offentlige institusjoner og også i skrevet form. Offentlig og privat bruk av språkkunnskaper er nært knyttet til hverandre. Det er ikke så lett for foreldre å bruke et truet språk med sine barn dersom det er total mangel på språkbruk på offentlige steder, skoler og massemedia. På grunn av dette er det viktig at revitalisering av språk både innenfor og utenfor hjemmearena går hand i hand. Før revitaliseringsprosessen kan settes i gang trenger man en ideologisk klargjøring. Dette betyr at minoritetsbefolkningen må prøve å analysere sin egen holdning til språket og deres ønsker og motiver til å ta vare på språket. Man må ikke sette alt for høye mål når man skal revitalisere språk. (Huss 1999: 23-29.)

1.3 Forskningsmål og forskningsmetoder

Målet med denne oppgaven var å kartlegge befolkningens nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter, flerspråklige sammensetning i Sør-Varanger kommune og å få svar på spørsmål om utnyttelse av ressurser. Fra autoktoniske grupper og om samer og kvener finnes det en del forskning fra før. Russiske og filippinske innvandrere samt deres språkbruk er det også forskning på, men de andre innvandregruppene og flyktninger er lite forsket.

Jeg har prøvet å kartlegge hvilke språklige grupper som finnes i området. Jeg har undersøkt nærmere, i den graden som det var mulig, fra hvilke land innvandrere og flyktninger kommer til Sør-Varanger kommune. Å få vite fra hvilket land de kommer var likevel ikke tilstrekkelig på grunn av at de fleste land i verden er flerspråklige. Undersøkelsen måtte utvides til hvilke språklig bakgrunn disse menneskene har fra sitt eget hjemland og hvordan språksituasjonen er i dagens kommunale/fylkeskommunale skoler og barnehager.

Som tidligere nevnt er dette en mastergradsoppgave for finskstudium på Universitetet i Tromsø og rammene for mastergradstudium setter visse begrensninger til oppgaven. Tyngden på oppgaven er på den finske og kvenske gjennom de språksosiologiske livshistoriene til personer med finsk/kvensk familieforhold, finsk/norsk familieforhold, og finsk/finsk familieforhold.

I Sør-Varanger kommune er det delte meninger om begrepet kven og kvensk språk. I noen bygder godtar menneskene at de blir tiltalt som kvener. På andre steder sier menneskene at de er norske med finske røtter, finskætta eller norskfinske. Språket deres har også mange navn. Noen kaller det for kvensk, noen gammelfinsk og noen bare finsk. Det blir også brukt navn som er knyttet til de forskjellige bygdene der språket snakkes i. Bygøynes-finsk, Neiden-finsk og Pasvik-finsk er slike eksempler. Bruken av disse begrepene har forandret seg med tidene og generasjonene og de er fremdeles i foranderlig tilstand.

I forbindelsen med intervjuer møtte jeg store innvendinger og forbud mot bruken av ordene kven eller kvensk. For å respektere mine informanter, så bruker jeg begrepet ”norskfinsk” om kvensk minoritet og ”bygdefinsk” om kvensk språk.

Min egen posisjon til denne oppgaven er at jeg som en forsker kan se på flerspråklighetssituasjonen fra innsiden. Grunnen til det er at jeg selv er en finsk innvandrер, som har bodd i Norge over 30 år. Jeg er gift med en nordmann med finske røtter. Han og hans familie er tospråklig, norsk/finsk. På denne måten har jeg hatt et familiemedlems posisjon, nasjonal minoritets posisjon og innvandrерposisjon.

Jeg er finsklærer på Kirkenes videregående skole. Utdannelsen min har jeg tatt i Norge på 1990-tallet. I tillegg til finsk og pedagogikk, har jeg studert tospråklighet og flerkulturelle samfunnsforhold. Tidligere har jeg jobbet i kommunale barnehager som finsk morsmålstrener og jeg har også 1996 skrevet en oppgave om morsmålstreners bidrag til norsk/finsk tospråklighet i Sør-Varanger kommune.

På grunn av min egen flerspråklige bakgrunn og jobbsituasjon, har jeg allerede lenge hatt en del kunnskaper om flerspråkligheten og temaet har interessert meg bestandig. Med kartlegging og undersøkelse ville jeg påpeke hvor store språklige ressurser det finnes blant befolkningen i Sør-Varanger kommune og på denne måten heve status for innvandrerspråkene og å gjøre situasjonen for alle de flerspråklige forhåpentligvis litt lettere.

Materialet som jeg har samlet inn kan deles i tre grupper. Den første forteller om utenlandske borgers statsborgerskap og hvilke språk de snakker. Den andre delen forteller om elevenes/barnas og ansattes nasjonalitet/minoritet/etnisitet, dobbeltnasjonalitet, språkkunnskaper og språk som de bruker i sitt hjemmemiljø. Den tredje delen er et kvalitativt materiale som forteller om den språksosiologiske livshistorien til fire utvalgte familier med tilknytning til finsk språk.

En forskningsmetode som jeg hovedsakelig har brukt i kartleggingsarbeid av nasjonalitetene/minoritetene/etnisitetene, dobbeltnasjonalitet, språkkunnskaper og språkbruk er intervju. Jeg hadde på forhånd laget et spørreskjema (se vedlegg 1 og 2), som ble brukt når

jeg snakket med rektorene, inspektørene, rådgiverne, lederne eller annet personale på alle skolene og i barnehagene som finnes i Sør-Varanger kommune. På alle skoler og i alle barnehager stilte jeg de samme spørsmålene. Jeg stilte også spørsmål om de språkene det gies undervisning i på skolene og om de språkene som brukes i barnehagene. Målet var å besøke alle skolene og barnehagene. I de tilfellene dette ikke var mulig, så ringte jeg og foretok intervju via telefon.

For å skaffe informasjon om alle utenlandske statsborgerne som bor og jobber i Sør-Varanger kommune og deres språk, brukte jeg kommunens servisekontor og flyktningsjeneste som informasjonskilde. Jeg måtte være forberedt på at det finnes nasjonaliteter som ikke har tilknytning til verken skoler eller barnehager. I slike tilfeller brukte jeg mine personlige bekjenskaper og venner for å komme i kontakt med noen informanter som hadde kunnskaper om innvandrerspråkene og på den måten prøvde jeg å skaffe meg mer nøyaktig informasjon om språkene som de utenlandske statsborgere snakker. Jeg brukte også internett, aviser og statistisk sentralbyrå som informasjonskilde for å skaffe meg oversikt over innbyggertall og tall over utenlandske statsborgere der det var nødvendig. Alt av informasjon ble samlet inn og behandlet anonymt.

I tillegg til kartleggingsarbeidet, intervjuet jeg noen utvalgte familier med tilknytning til finsk språk, for å få vite om deres språksosiologiske livshistorie. Til disse temaintervjuene laget jeg et skjema med noen enkle åpne stikkord om familieforhold, bosted, språkbruk hjemme/nærmiljø/jobb/skole, kontakt med slekt/venner og ferieturer (se vedlegg 3). Målet var å spørre lite og lytte mest til deres fortellinger og lage notater av det. Alle disse intervjuene var personlige. Jeg intervjuet alle familiemedlemmene og alle familiene fikk skjema med samme tema.

Utfordringen med denne oppgaven var å finne aktuelle opplysninger om nasjonalitetene og språkene. På skolene og barnehagene finnes det lite informasjon om språkene som brukes hjemme. Det har også skapt vanskeligheter at alt av material måtte anonymiseres og behandles slik at det ikke er mulig å finne ut hvilken skole eller barnehage jeg refererer til. Jeg kunne for eksempel ikke bruke total antall av elever/barn og ansatte på skolene eller i barnehagene fordi dette ville ha avslørt hvilken skole/barnehage materialet handler om. Jeg kunne heller ikke bruke antall utenlandske elever/barn og ansatte av samme grunn.

Det å finne aktuelle familier, som var villige til å la seg intervju, var en stor utfordring. Mange var skeptiske og ville ikke at deres språksosiologiske livshistorie skulle skrives ned og offentliggjøres. I en liten kommune som Sør-Varanger kjenner de fleste hverandre og det er vanskelig å være anonym.

2. FLERSPRÅKLIGHET I SØR-VARANGER

I dette kapittelet skriver jeg litt om bakgrunnen til min oppgave. Jeg begynner med beskrivelsen av det flerspråklige Norge. Deretter forteller jeg om den historiske bakgrunnen til tospråklighet/flerspråklighet i Sør-Varanger kommune. Til slutt refererer jeg til noe forskning som handler om den generelle språksituasjonen i Sør-Varanger i den siste tiden.

2.1 Flerspråklighet i Norge

Norge hører til de Skandinaviske land som hovedsakelig blir oppfattet som et enspråklig land der det snakkes kun et språk. Dette stemmer likevel ikke. Norge har to offisielle skriftspråk. Den ene er bokmål som stammer fra dansk og det andre er nynorsk, som stammer fra Aasens skriftform. I tillegg til disse to finnes den uoffisielle og mer konservative formen av bokmål, riksmål og den mer marginale formen høgnorsk som ligger svært tett opp til Aasens opprinnelige skriftnormal. Samnorsk var et forsøk på å forene bokmål og nynorsk, men har i dag ingen egen normering. I dagens Norge finnes det stor aksept i muntlig språk for bruk av lokale dialekter i motsetning til mange andre land. Den offisielle sektoren aksepterer også bruken av muntlige dialekter og de brukes ofte. Lærerne på skolen skal i sin undervisning gå ut i fra den dialekten barna snakker. Majoriteten av befolkningen skriver bokmål/riksmål og grensen mellom disse er flytende. Forskjellene er også mindre utpreget enn tidligere. Antallet av nynorskbrukere nådde en topp på rundt en tredjedel før andre verdenskrig, men i etterkrigstiden har den vært i jevn tilbakegang og er i dag falt til 10-12 prosent. Årsaken til tilbakegang av nynorsk kan være urbaniseringen og moderniseringen av det norske samfunnet. Andre årsaker kan være den dominerende stillingen riksmål og bokmål tradisjonelt har hatt og fremdeles har. Alle skoleelever er pålagt å lære å skrive begge målformer. Elever med annet morsmål kan imidlertid søke om fritak for vurdering i sidemålet. (Bull 2009: 185-206, <http://no.wikipedia.org/wiki/Norge#Spr.C3.A5k>)

Siden høsten 1996 har det i Norges tre nordligste fylker, vært mulig å velge finsk/kvensk som andrespråk på barneskolen og fortsette med undervisningen i ungdomskolen og videregående skole. (http://nn.wikipedia.org/wiki/Kvensk_spr%C3%A5k.)

Samisk språk er likestilt med norsk språk. Helt siden 1967 har det vært mulig å få undervisning i samisk som førstespråk og fra 1972 som andrespråk. Samisk språklov er gjeldende i samiskspråklige områder, som er avgrenset i forvaltningsloven. Denne loven trådte i kraft 1992. De kommunene som i dag hører under samisk språklov er: Nesseby, Tana, Karasjok, Kautokeino, Kvenangen og Kåfjord kommune. Samisk språklov begynte å gjelde også i Snåsa kommune i 2008. Det betyr i praksis blant annet at myndighetene i disse kommunene har plikt til å svare på henvendelser på samisk. Enhver elev har rett til opplæring i og på samisk både i grunnskolen og den videregående skolen. Dette er bestemt i sameloven: Lov av 12. juni 1987 nr.56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold. Norsk-talende barn skal ha undervisning i samisk i Kautokeino og Karasjok kommune. Barn med samisk bakgrunn, som bor utenom de seks samiske kommunene, har krav på undervisning i samisk dersom det finnes tre av dem på samme skolen. I tillegg til skolen så bruker media og administrasjon samisk språk. Det finnes samiskspråklige barnehager, radioprogrammer, TV-programmer, teaterforestillinger, aviser, bøker, musikk og filmer på samisk. (Huss & Lindgren 2005: 346, Helander 2009: 133-139.)

Det samiske språk i Norge er nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk. Alle disse samiske språkene har sin egen skriftspråk og grammatikk og er likestilte i forhold til lovverket.

- Nordsamisk er mest utbredt. I Norden snakker 50 % av alle samisktalende nordsamisk. I Norge bruker 90 % nordsamisk.
- Sørsamisk snakkes i Meråker, Stjørdal og Snåsa.
- Lulesamisk snakkes i Tysfjord, Hamarøy og Sørfold.

Det eksisterer også skoltesamisk i Norge. Dette språket opptrer i fire underdialekter, men i Norge er det kun en av dem, Neiden-dialekten, som snakkes i Sør-Varanger. Betegnelsen "skoltesamisk" brukes i mangel på en bedre betegnelse. Denne betegnelsen klinger dårlig for dem som representerer denne språkgruppen i Norge. "Østsamisk" som har vært foreslått som navn på denne språkgruppen, er flertydig, men hadde nok etter manges mening passet bedre. (http://www.risten.no/bakgrunn/hist/spraakgeografi_se.html#S%C3%B8rsamisk.)

Alle nasjonale minoritetsspråkene i Norge er beskyttet av Europarådes konvensjon for regionale og minoritetsspråk. Norge undertegnet konvensjonen allerede i 1992 og ratifiserte den i 1993. Konvensjonen kunne likevel ikke tre i kraft før alle landene hadde undertegnet den, noe som skjedde i 1998. (Huss 2003: 10.)

Europarådes konvensjon for regionale og minoritetsspråk består av to ulike nivåer, del II og del III:

- Del II i konvensjonen gjelder for språk som ikke har en klar historisk forankring til et bestemt område i landet, men snakkes i mange forskjellige områder. På dette nivået er bestemmelsene generelle og hvert land må fylle dem ut selv. Kravene er likevel at minoritetsspråkene skal beskyttes og fremskyndes. Det skal oppmuntres til bruken av språkene både skriftlig og muntlig i det offentlige og private livet og det skal arrangeres undervisning på alle nivåer. Minoritetsspråkgruppene egne ønsker og behov må være grunnlaget for alle tiltak.
- Del III gjelder de språkene som har et bestemt tradisjonell territorium i landet.

I Norge betraktes samisk som del III-språk og romani, romanés og kvensk som del II-språk. Språkbrukerne til språkene romani og romanés har ikke ønsket noe beskyttelse for sine språk. (Huss 2003: 11-13.)

Statene som har ratifisert konvensjonen forbinder seg til å begynne med bestemte tiltak for at minoritetsspråk skal finnes og utvikles i det landet. Fra Europaråde skjer det fortløpende oppfølging av ratifiseringen. Landene er pålagt å sende inn rapporter som inneholder informasjon om hvordan situasjonen for minoritetsspråkene er og hvilke tiltak man har gjort for å oppfylle konvensjonens bestemmelser. (Huss 2003: 14-15.)

De tre nasjonale minoritetsspråk som finnes i Norge er romanes, romani og kvensk. Romanes er det offisielle navnet på sigøynerspråket som brukes i Norge. I andre land brukes begrepet romanes synonymt med romani. Begge disse språkene er romanifolkets språk. Taterne i Norge snakker en særegen form for romani, som i det offentlige blir holdt atskilt fra sigøynerspråket ved at sistnevnte blir kallet romanes.

(<http://no.wikipedia.org/wiki/Romanes>.)

Kvensk ble tidligere oppfattet som en finsk dialekt i Norge. Den 26. april 2005 fikk kvensk språkstatus. Det var et resultat av en 25 år lang kamp som kvenene i Porsanger hadde begynt med og fått støtte av Norske Kveners forbund. Lignende situasjon hadde det vært i Sverige, der man diskuterte om *meänkieli* skulle være en finsk dialekt eller et eget språk. I kvenske miljøer har det vært heftige diskusjoner om det er ønskelig med et eget kvensk skriftspråk. Mange mener at det ikke er nødvendig og at kvenene kan bruke finsk riksmål når de skriver kvensk, mens andre mener at det er behov for et eget skriftspråk.

I dag er det noen forskjeller mellom det kvenske talespråket som blir brukt i Øst-Finnmark og det talespråket som brukes i Vest-Finnmark. I januar 2006 ble det startet et studium i kvensk ved universitetet i Tromsø. Studiet gikk over tre semestre, og man kunne studere enkeltemner som kvensk språk og kvensk kultur og litteratur. Staten har bevilget midler til lagning av læremidler. På internett finnes det noen linker som inneholder lærestoff både til kvensk og finskundervisningen. Det er kommet ut artikler, korte tekster, dikter, sanger og to deler av en trilogi på kvensk. Dette er likevel ikke tilstrekkelig og både lærere og elever ergrer seg over manglende læremidler.

De nasjonale minoritetsspråkene har dårligere status enn samisk som tilhører urfolkspråkene. De er likevel i en bedre situasjon enn alle innvandrerspråkene. Det finske språket har lange tradisjoner i Norge, men er likestilt med andre innvandrerspråkene. Likevel er det i en spesiell situasjon. Helt siden 1970-tallet er det i Nord-Norge gitt undervisning i finsk/kvensk. Alt startet som et prøveprosjekt i Børselv i Porsanger kommune og førte til at fra høsten 1997 har det vært mulig å få finsk som andrespråk i Finnmark og Nord-Troms fylker. Det gies også finskundervisning til barn, når bare en av foreldre er finsk. (Lindgren 2009: 116-118, Huss 2003: 13, Huss & Lindgren 2005: 266-275.)

Fra den siste halvdel av det 20. århundre har innvandringen brakt nye folkegrupper til Norge. Med den er det kommet nye språk som f.eks. urdu, arabisk, tyrkisk, somali, og mange andre. Innvandrerspråkene har ingen offisiell status i Norge. Innvandrerbarna med begge utenlandske foreldre har rett til undervisning i tre år i sitt morsmål. Tospråklig undervisning forekommer i andre fag der morsmålet brukes som hjelpespråk. Spesialundervisning i norsk kan fortsette så lenge at barnet kan tilstrekkelig norsk. I praksis betyr dette at kommunene er pliktige til å gi undervisning på innvandrerspråkene kun så lenge at barnet har tilegnet seg tilstrekkelig norskkunnskaper til at han/hun klarer å kommunisere og delta i vanlig norskspråklig undervisning. Undervisning i og med innvandrerspråkene har lav status på skolene. (Huss & Lindgren 2005: 260-261, Ruijan Kaiku 20.10 2006, Stortingsmelding nr.17, 2004: 88, Norman 2009: 38-42.)

På våren 2007 begynte Finskforbundet i Norge å jobbe for kravet at gamle norskfinske innvandrerne må bli betraktet som nasjonal minoritet slik situasjonen er i Sverige. Ikke alle finskætta medlemmene vil definere seg selv som kvener og vil ikke utvikle eget kvensk språk. De sier at de er hundre prosent norske og hundre prosent finske. Saken er likevel ikke enkel fordi det finnes tvil om oppfylging av et kriterium for at et folkeslag eller språk skal komme under begrepet nasjonal minoritet. Kriteriet er: Gruppen må ha statsborgerskap og opprinnelig

eller langvarig, minst 100 års tilknytning til territoriet.

(<http://www.museumsnett.no/glomdalmuseet/htm/romani/latjo-drom/om.htm>.)

Fremtiden vil vise om Finskforbund får gjennomslag til sitt krav. De vil i hvert fall fremheve behovet for opplæring i et funksjonelt og fremtidsrettet finsk språk. De mener at de nye finske innvandrerne som er kommet til Norge er en ressurs og påfyll til det som allerede finnes i Nord-norsk samfunn fra gammelt av. Det er viktig å ta vare på det finske språket påpeker de. (Ruijan Kaiku 23.3 2007.)

Det hevdes av noen forskere at tegnspråket er det eldste språket i verden. Tegnspråket er likevel ikke et internasjonalt språk selv om mange tror det. Hvert land har sitt tegnspråk og i hvert land skjuler det seg forskjellige dialekter. I Norge finnes det to forskjellige hoveddialekter av tegnspråk. Den ene stammer fra døveskolen i Trondheim og den andre fra døveskolen på Østlandet. I tillegg finnes det en rekke sosiolingvistiske forskjeller ut fra ens språklige hjemmemiljø, yrke, utdanning og status.

(<http://www.admin.uio.no/ia/uniform/1996/uniform17-96/dkt6.html>.)

De første dokumentasjonene i Norge angående tegnspråk er først fra 1824. Fordi tegnspråk ikke er anerkjent som eget språk, bare som hjelpemiddel, er ikke bruken av disse dokumentert tidligere. I Norge brukes tegnspråk av omkring 4000 døve og ca. 15000 andre personer bruker språket for å kommunisere. Norsk tegnspråk er under vurdering i Undervisnings- og forskningsdepartementet til å bli godkjent som det tredje offisielle språket i Norge, ved siden av norsk og samisk. (<http://www.forskning.no/Artikler/2005/mai/1115970783.37>.)

I en artikkel skrevet av Per Halvorsen tror Arnfinn Muruvik Vonen, som er professor i spesialpedagogikk, at det bare er et spørsmål om tid, før norsk tegnspråk får status som offisiell språk i Norge. Per i dag står både Tegnspråkopplæringsprogrammet for foreldre til døve barn fra 1996, opplæring av lærere for døve og døve barns rett til tegnspråkopplæring med egne læreplaner fra 1997 sentralt. Han sier også at utviklingen innenfor Europaråde, Nordisk råd og i flere andre land går i den retningen at døve blir anerkjent som en språklig kulturell minoritet og at tegnspråk blir anerkjent som offisielt språk. Etter hans mening tilfredsstillende døve alle de kriteriene som er satt for nasjonale minoriteter.

(<http://www.dok.no/-bare-et-tidssporsmaal-foer-tegnspreek-faar-oekt-status-.445465-...>)

2.2 Historisk bakgrunn for tospråklighet/flerspråklighet i Sør-Varanger kommune

Sør-Varanger kommune ligger midt i Barentsregionen og er Norges østligste kommune med sine ca.10000 innbyggere. Den ligger som en kile mellom Russland og Finland og har lange grenser mot begge land. Kommunens beliggenhet gir en naturlig forklaring til at befolkningen i Sør-Varanger kommune gjennom tidene har vært flerspråklige.

På begynnelsen av 1800-tallet var Sør-Varanger en del av et fellesområde. Det fantes ikke grenser mellom Norge som var i union med Sverige og storfyrstedømmet Russland. Finland hadde autonom under Russland i årene 1809-1917. Folkegruppene som bodde i området: nordmenn, nord-samer, skoltesamer, kvener og russere levde i felleskap. Mange av dem behersket to eller flere språk, alt etter behov. Samfunnet var den gangen flerspråklig av praktiske grunner og ingen tenkte på at det var noe merkelig med det. Andre samfunn i Norge var mest enspråklige slik det var vanlig i de Nordiske landene. (Wikan 1995: 9-46, Sør-Varanger Invest 1991: 3-8.)

Grensene i Barentsregionen ble trukket i 1826 og området ble delt mellom Norge og Det Russiske storfyrstedømmet. Sør-Varanger kommune, som tilsvarte 1/3 av fellesområdet, ble norsk. Resten av området ble russisk. Befolkningen som tidligere hadde levd i fellesområdet og hadde kunnet ferdes fritt, måtte nå velge i hvilke land de skulle bosette seg i. I denne tiden var det generelt lite folk som bodde i dette området og mesteparten av dem var nord-samer og skoltesamer. Hovednæring var reindrift og laksefiske. (Eriksen & Niemi 1981: 317-318, Wikan 1991: 7, Wikan 1995: 47.)

På slutten av 1850-tallet begynte den store kvenske innvandringen til Sør-Varanger kommune. Allerede fra året 1837 finnes det dokumentasjon om innvandringen til Neiden. Mange familier flyttet fra Nord-Finland til Pasvikdalen, Neiden og Bugøynes. Årsakene til innvandringen var mange. På 1800-tallet skjedde det en kraftig befolkningsøkning i Nord-Finland. Samtidig ble det stagnasjon i næringsutviklingen. Man hadde nådd odlingsgrensen i kornproduksjonen. Overalt der det var mulig ble jorda dyrket og likevel var det ikke nok for alle. Mange ble ”torpare” altså jordløse arbeidere som levde av å selge sin arbeidskraft. Når binæringene som tjærebrenning, sagbruksdrift og skipsbygging opphørte nesten helt var det mange som reiste. Flere perioder med uår i Nord-Finland satte også fart på utvandringen. I Nord-Norge fantes det fruktbar ledig jord og havet gav gode muligheter til både mat og inntekter. Når folk flyttet til Sør-Varanger, bygde de sine hus på ledige plasser, ryddet jord og begynte å dyrke det. De jaktet og fisket også. Med seg fra Finland hadde de sine tradisjoner,

skikker og ikke minst språket sitt. Det finske språket ble dominerende i de områdene der det bodde mange innvandrere fra Finland. Dette førte til at mange samer, skoltesamer og nordmenn, som ble i mindretall, lærte seg finsk og finsken ble et felles språk blant befolkningen når man skulle omgås med hverandre. På denne måten ble folket to eller flerspråklige av praktiske grunner. Det språket, som har sine røtter i dette gamle finske språket, blir i dag kalt kvensk språk. (Bjørnland 1981: 19-20, Lunde 1979: 104-114, 124-131, Wikan 1995: 92-102.)

Samtidig med den finske innvandringen begynte nasjonalromantikken og nasjonalismen å spre seg kraftig i andre deler av Norge. Det oppstod tanker om et land, et språk som spredde seg. I Nord-områdene begynte norske myndighetene å legge vekt på sikkerhetspolitiske problemer som ble relatert til ”den russiske fare” og ”den finske fare”. Primært er de periodevis opptatt av forholdet til Finland og kvener. Assimilasjonspolitikken som hadde begynt på 1860-tallet nådde sin topp på begynnelsen av 1900-tallet. Den norske stat begynte med harde midler å utrydde andre språk enn norsk fra området. Det ble forbudt å snakke finsk/samisk på skolen og lærerne var enspråklige norske. Staten krevde dokumentasjon om norskkunnskaper fra bøndene før de fikk skjøte på sine gårder. Norske bønder i Sør-Norge ble oppfordret til å flytte til grenseområdene mot Finland. De skulle få gratis landareal og støtte til å bosette seg der. Noen bønder tok i mot dette tilbudet og på denne måten fikk staten ren norsk befolkning til området. (Bottolfsen 1990: 171-172, Lunde 1979: 137-139, Eriksen & Niemi 1981: 317, Paulsen 1987: 79,

http://www.nordmogard.com/historie/den_store_drømmen.doc.)

I 1902 ble en stor kirke bygget i Neiden. Kirken ble bygget i nasjonalromantisk stavkirkestil og materialet ble hentet fra Sør-Norge. På Strand i Pasvikdalen ble det bygget internatskole som stod ferdig i 1905 og på Svanvik en kirke i 1934. Disse bygningene markerer tydelig et norsk territorium og internatskolen tok seg av barnas norskopplæring. Fornorskningspolitikken, som fortsatte helt frem til tiden etter den andre verdenskrigen, klarte å føre til språkbytteprosessen i alle kvenske bygder, men kvensk bosetning eksisterer fremdeles i disse områdene. (Bottolfsen 1990: 257-264, Sør-Varanger Invest 1991: 15-16, <http://www.nordmogard.com/historie/innvandringshistorie.doc>.)

I 1906 begynte AS Syd-Varanger sin gruve drift i Bjørnevatn. Gruvearbeiderne kom fra andre steder, spesielt fra Sverige og Finland, men få av dem bosatte seg permanent i kommunen. (Bottolfsen 1990: 270, Sør-Varanger Historielag 2001: 16.)

På begynnelsen av 1960-tallet begynte innvandring av finske arbeidere til Sør-Varanger kommune. De fleste kom som følge av den store arbeidsledigheten i Nord-Finland og den

gunstige arbeidssituasjonen i Nord-Norge. Det var stort behov for dyktig arbeidskraft og mange bosatte seg permanent, giftet seg og fikk familie. Mange av finlenderne jobbet i nær kontakt med hverandre og nesten alle bodde i området rundt Kirkenes. Som følge av dette oppstod det et eget finsk miljø, der det i privatlivet ble snakket nesten bare finsk. (Sør-Varanger Historielag 2005: 18-22.)

Sør-Varanger kommune har Norges eneste offisielle grenseovergangsted til Russland, Storskog. Etter Sovjetunionens fall i 1991 ble det mye enklere for russere å skaffe seg visum til andre land. Dette førte til at det begynte å komme flere og flere russere til Norge. De første som kom var torghandlerne med kortidsvisum. I dag har Sør-Varanger kommune mange fastboende russere. Det finnes også mange russiske fiskebåter med mannskaper som oppholder seg i Kirkenes i kortere perioder. Etter hvert er det russiske språket blitt så vanlig i Kirkenes at foretningene har satt opp skilter på russisk og de har ansatt betjening som snakker russisk. Kirkenes har også fått gatenavn på russisk og vegen mellom Storskog og Kirkenes er skiltet på russisk. (Sør-Varanger Historielag 2005: 141, 268, 303-307.)

Kirkenes sykehus er en stor arbeidsgiver i kommunen med ca.330 ansatte. Mange av de ansatte, leger og sykepleiere, kommer fra andre land og er flerspråklige. I 1995 fikk Sør-Varanger kommune et flyktningmottak, Solenga. Dit kom det flyktninger, av forskjellige grunner, fra mange land. De hadde alle med seg sitt eget språk, noe som gjorde kommunen enda mer flerspråklig. Dessverre ble flyktningmottaket nedlagt i mars 2006 og mange av flyktningene har måttet flytte til andre deler av landet. (Sør-Varanger Historielag 2005: 127.)

Sør-Varanger kommune har gjennom sin historie vært flerspråklig. I tillegg til at befolkningen har snakket de gamle lokalspråkene, har det eksistert eliteflerspråklighet blant de velstående. De som har hatt anledning til å få seg utdanning etter grunnskolen, har gjerne lært seg engelsk, tysk eller fransk. I dagens skoleverk er engelskopplæring obligatorisk for alle som er født etter begynnelsen på 1950-tallet. Engelsk, tysk og fransk språkopplæring er blitt så vanlig i dagens samfunn at man kan kalle disse språkene *lingua franca*.

Enda på slutten av 1970-tallet og i begynnelsen av 1980-tallet kunne spor fra den assimilasjonspolitikken, som staten hadde drevet med, registreres i samfunnet. Den generelle tanken blant flerspråklige foreldre, var at deres barn måtte lære seg det norske språket. De skulle ikke trenge å bli sett ned på fordi de ikke var "ekte norske". De andre språkene var ikke så viktige. Denne tankemåten har heldigvis snudd og flere og flere foreldre vil at deres barn skal bli tospråklige/flerspråklige. Samfunnet generelt har begynt å verdsette de eksisterende språkkunnskapene blant barn og ungdom. (Sør-Varanger Historielag 2005: 397-399.)

2.3 **Forskning av språkforhold i Sør-Varanger kommune**

Som jeg har nevnt i innledningen, er det tidligere skrevet oppgaver som handler om norsk, kvensk, filippinsk og russisk språk og språkforhold i Sør-Varanger kommune. Jeg refererer her kort om noen av oppgavene.

Året 1971 ga Kjell-Artur Paulsen ut en hovedfagsoppgave som heter *”Litt om det norske språket i Öst-Finnmark tidligere og i dag. Kort oversikt over lydverk og formverk i Sør-Varanger dialekten”* I oppgaven stiller Paulsen spørsmål om Sør-Varanger kommune har sin egen dialekt. Er det norske språket som snakkes i Sør-Varanger en bokmålspåvirket dialekt eller er det dialektpåvirket bokmål? Han begynner oppgaven sin med å gi en kort oversikt over det norske språket i Finnmark. Han forteller om samenes og finnenes/kvenenes historie og om deres norske språkutvikling. Paulsen konstaterer at Sør-Varanger kommune har vært et møtested for fem folkeslag: samer, skoltesamer, finlendere, russere og nordmenn. Historien, stedsnavnene og språket bærer preg av dette. Befolkning på landsbygdene Grense- Jakobselv, Jarfjord, Sandnes, Bjørnevatt, Langfjorddalen, Pasvik, Munkelv, Neiden, Bugøyfjord og Bugøynes, behersket gjerne to eller tre språk. Byfolket på Kirkenes var enspråklig med et utall dialekter som følge av innvandring fra andre steder i Norge i forbindelse med oppstart av gruvedrift. Paulsen har undersøkt hvordan disse språkene og dialektene har påvirket det norske språket som snakkes i Sør-Varanger. Han konstaterer at gloser blir lett lånt fra det ene språket til det andre. Samiske navn på sjøfisker, sjøfugler og båter er ofte av norsk opprinnelse, men navn på innlandsfisker og dyr er samiske. Fjordnavnene er av gammelnorsk opprinnelse. I de geografiske navn kan man se språkblandinger. De eldste navn på fjell, elver, innsjøer og nes er som oftest opprinnelig skoltesamiske eller samiske og de kan delvis være oversatt til finsk eller norsk. Hver minoritet bruker gjerne sine egne betegnelser. Men det finnes også totalt forskjellige navn på de forskjellige språkene. Kommunens bureisningshistorie gjenspeiler seg i gårdsnavnene. I mange tilfeller er gårdsnavnene de samme som stedet bureiserne kom fra. Disse navnene måtte være norske. Bureiserne som kom fra andre steder i Norge hadde med seg mange forskjellige dialekter til kommunen. Dialektene var lenge godt bevart i bygdene uten vegforbindelse. Senere når vegnettet ble utbygd begynte folk å bevege seg mer utenfor bygdene, og mange flyttet til mer sentrale steder i kommunen. På den måten har disse dialektene påvirket det norske språket og bidratt til å skape den dialekten som eksisterer i Sør-Varanger i dag. Det er få samiske låneord i det norske språket. Noen stedsnavn, ord og begreper som brukes har likevel samisk opprinnelse.

Grunnen til dette kan være manglende erkjennelse og posisjon som samene har blant nordmenn. Fra det finske språket er det lånt stedsnavn. Russiske ord i norsk språk brukes kun som humoristiske fraser. (Paulsen 1971: 1-77.)

Doktoravhandling fra Pia Lane fra 2006 "*A Tale of Two Towns: A Comparative Study of Language and Culture Contact*" forteller om to små bygder som begge i sin tid fikk finsk innvandring. Den ene ligger i Norge i Sør-Varanger og heter Bugøynes. Den andre ligger i Canada i Ontario området og heter Lappe. I begge bygdene er det finske språket godt bevart og brukes aktivt blant innbyggerne. Pia Lane har samlet inn materiale fra disse flerspråklige bygdene og i oppgaven sammenligner hun språksituasjonen og kulturen i disse bygdene. Hun tar opp kulturelt betingete spørsmål som er knyttet til språkbytte, kodeveksling og identitet. Utgangspunktet til dagens språksituasjon i disse bygdene er forskjellige fordi Norge og Canada har hatt forskjellige språkpolitikk. I Norge ble kvenene og deres språk utsatt for assimilasjonspolitik på slutten av 1800-tallet og i begynnelsen av 1900-tallet. Målet var å utrydde språket totalt. Slik ble det likevel ikke og kvensk språk eksisterer fremdeles mange plasser i Nord-Norge. I Canada ble finnene og deres språk derimot sett som en velkommen ressurs til det canadiske samfunnet. Undersøkelsene som Pia Lane har utført viser at noen handlingsmønstre i Bugøynes og Lappe er like og noen igjen forskjellige. Dette vekker igjen nye spørsmål. Forskningsresultatene viser at selv om menneskene i disse bygdene spiser lik mat, har like oppførselsmønstre i samme situasjoner og har like identitetsymboler i hjemmene sine, har disse handlingene og tingene likevel ikke samme symbolske verdi på begge plassene. Folk på Bugøynes tenker ikke at finske ting er symboler på å være finsk. I Lappe er de en viktig del av å være finsk, men i Bugøynes er det handlinger som setter pris på eller slutter seg til tradisjoner som er viktige og verdifulle. Undersøkelse om kodeveksling viser at det skjer kodeveksling i begge bygdene. I Bugøynes er kodeveksling ofte knyttet til fenomenet "finsk i Bugøynes (kvensk) er ikke korrekt finsk". I Lappe har man ikke noen mindreverdigetskomplekser i forhold til finsk språk. Pia Lane har også sett på hvordan majoritetsspråkene påvirker finsk i Lappe og kvensk i Bugøynes. (Lane 2006: 1, 209-216)

I 2001 skrev Elisabeth Bjugn en hovedfagsoppgave i norsk som andrespråk som heter "*Jeg snakker det språket alle forstår*". *Språkbruk, språkvalg og sosiale nettverk blant kvinner med russisk og filippinsk bakgrunn i Kirkenes*. Denne oppgaven bidrar med økt kunnskap om hvordan innvandreres flerspråklighet utspiller seg i det norske samfunnet. Den største interessen er rettet mot spørsmålet hvilke(t) språk benyttes i samtalene med nærmeste familie,

andre familie- og slektsmedlemmer og med de personer man har regelmessig kontakt med. Det er også undersøkt informantenes holdninger til egne barns språkbruk og språkutvikling. Undersøkelsene viste at hovedsakelig var alle russiske informantene opprinnelig enspråklig russiske. Fremmedspråkkunnskapene hos disse var heller ikke så gode når de kom til Norge. Årsaken til dette var at i Sovjettiden kunne de ikke praktisere fritt sine lærte språkkunnskaper, se på vestlige TV-sendinger, høre på vestlig musikk eller lese vestlig litteratur. Hos de filippinske informanter var situasjonen helt annerledes. De fleste var to eller flerspråklige både individuelt og samfunnsmessig når de kom til Norge.

Resultatene av alle intervjuer og spørreundersøkelser i denne oppgaven viser at språkbruken i husholdningene til nesten alle informanter er tospråklig/flerspråklig. Bare hos en familie der begge foreldre er russiske brukes det kun russisk. Etnisitet til informantens ektefelle styrer ofte språkvalg med han. Dette betyr i praksis at majoritetsspråk brukes med nordmenn og minoritetsspråk med russere og filippinere. Russere bruker russisk med sine tospråklige norske menn. Noen filippinske informanter bruker både norsk og engelsk med sine norske ektefeller. De russiske mødrene og fedrene bruker russisk med sine barn. Norske menn snakker norsk med barn selv om de snakker russisk med moren. De filippinske mødrene bruker fra to til fire språk overfor sine barn. De filippinske språkene som brukes er tagalog, visaya og bikol. Flertallet av mødrene bruker mest norsk med sine barn. Hun som har en filippinsk ektefelle gjør det også. I de familiene der begge foreldre er filippinske brukes det både tagalog og norsk. Det finnes tydelig forskjell i språkvalget overfor barna mellom de russiske og de filippinske mødrene. Dette kan delvis forklares med at alle de filippinske barna er født i Norge, mens noen av de russiske barna er født i Russland. Alle unntatt en av de russiske mødrene bruker konsekvent russisk med sine barn. Den ene bruker både russisk og norsk. Dette skjer uavhengig av barnets botid i Norge. De filippinske mødrene har gjennomsnittlig bodd fem år lengre i Norge enn de russiske mødrene. Dette kan være en faktor som påvirker valg av språkbruk med barna. Med andre i samfunnet bruker de russiske informantene russisk med russere og norsk med nordmenn. Noen av de bruker russisk også med nordmenn og andre innvandrere. De filippinske bruker sitt førstespråk med sine familiemedlemmer. Tagalog og norsk brukes også. Bruken av tagalog skyldes forskjellige førstespråk blant filippinerne. Norsk brukes fordi man ikke vil utelukke norske ektefeller. Filippinerne bruker seg i mellom sitt førstespråk og tagalog, men norsk og engelsk brukes også. Med nordmenn brukes mest norsk, noen ganger engelsk. Blant russerne kodeveksles det mellom norsk og russisk. Filippinerne kodeveksler mellom førstespråk, norsk, tagalog og engelsk. Noen av de russiske informanter har norskdominert språkvalg i det sosiale nettverket.

Andre har igjen russiskdominert språkvalg. Hos de fleste filippinske informanter dominerer norsk språkvalg. De andre har tospråklig/flerspråklig språkvalgsmønster. Informantenes språkferdigheter i norsk påvirker språkvalget. Undersøkelsene viser at halvparten av de som tilhører russernes nettverksgruppe er russere. Filippinerne har flere nordmenn enn filippinere i sin nettverksgruppe. Dette kan skyldes at russerne har bedre forutsetninger til å etablere og vedlikeholde russiske kontakter på grunn av Russlands geografisk nærhet enn filippinere har. Som en endelig konklusjon kan man si at russiske mødre mener at man skal være stolt av å være både russisk og norsk. De filippinske mødrene mener at språkbruk og språkvalgene bør være slike at alle forstår hva som blir sagt. (Bjugn 2001: 142-146)

I 2008 skrev Anastasia Rogova en mastergradsoppgave som Barents institutt har gitt ut. Den heter *“From Rejection To Re-Embracement, Language and Identity of the Russian Speaking Minority in Kirkenes, Norway”* og handler om språksituasjon og identitet til den russiskspråklige minoriteten i nærmeste områdene rundt Kirkenes i Sør-Varanger kommune. Hennes oppgave er en analyse av sosial bakgrunn som er knyttet til språkvalgene gjort av flerspråklige i lokalsamfunnet, og hvilken rolle russisk språk har i grenseområdet i dag. Den viser hvordan den russiske innvandrersituasjonen og holdningene mot den har forandret seg siden Sovjetunionens fall 1991. I dagens samfunn samarbeides det med Russland og russiske turister, forretningsmenn, innvandrere. Russisk språk har fått høyere status. Det finnes skilt langs hovedvegene, gatenavn, informasjon og reklameskilt på russisk. I alle butikker har man betjening som snakker russisk. I oppgaven blir russiske innvandrere delt i fire hovedgrupper:

1. Kvinnene og tenåringene som strever med å bli assimilert i det norske samfunnet.
2. De som har valgt å bli integrert i norsk samfunn og har mer eller mindre lyktes i prosessen. De er inkludert i norsk samfunn, har gode jobber og ganske høy levestandard. De skjemmes ikke av sin russiske bakgrunn, men fortsetter sin opprinnelige kultur og språk inkludert i norske tradisjoner og norsk livsstil.
3. De som lever som om de fremdeles skulle bo i Russland. De ser på russisk TV, leser russiske bøker, lager russisk mat og omgår hovedsakelig deres russiske venner.
4. De yngre personer som er født i Russland, men som er vokst opp i Norge føler seg både russisk og norsk samtidig.

Russisk språk snakkes mye i området rundt Kirkenes. Det blir undervist i russisk som fremmedspråk både for voksne og for barn. Mange russiske mødre snakker russisk til sine barn. Det finnes likevel mødre som vil bli norsk og ikke vil at andre får vite at deres barn er russiske. De vil ikke at deres barn skal skille seg ut fra norske barn og derfor snakker de norsk

til sine barn. Noen norske menn godtar heller ikke at deres russiske koner snakker russisk med sine barn, fordi de selv ikke forstår hva som blir sagt. Det finnes også barn/ungdom som skjemmes av sine russiske røtter. De har skiftet navn, overtatt norsk livsstil og vokser opp som enspråklige individer. I oppgaven konstateres det at i den prosessen som gjelder barnets kompetanseutvikling i russisk språk har skole og barnehage en viktig rolle. Det er bra at det finnes personer som kan snakke russisk med barn, siden norsk skole gir undervisning kun som fremmedspråk på ungdomskolen. Til slutt konkluderer Rogova at russisk språk har høy symbolsk verdi for russisk ungdom i Kirkenes. I tillegg til det har språket kommunikativ estetisk og praktisk verdi i hele Sør-Varanger kommune. (Rogova 2008: 7-44.)

3. UNDERSØKELSE AV FLERSPRÅKLIGHET I SØR-VARANGER KOMMUNE I BEGYNNELSEN AV 2000-TALLET

Utgangspunktet til denne oppgaven er å kartlegge alle nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter som er bosatt i Sør-Varanger kommune og finne ut hvilke språk disse menneskene snakker. Forskningsmaterialet mitt består av to forskjellige deler: Den første delen forteller om kommunens utenlandske borgere, deres språkkunnskaper og språkbruk under domenene skole, barnehage og hjem. Den andre delen består av kvalitative temaintervjuer. Den forteller språksosiologiske livshistorier til fire familier som har tilknytning til finsk språk under domenene hjem, nærmiljø, jobb, skole, slekt, venner og ferier.

3.1 Kartlegging av de mange språk i Sør-Varanger kommune

I dette kapitlet presenterer jeg resultatene fra kartleggingsarbeidet. Informasjon om nasjonaliteter til utenlandske borgere og om de språkene de snakker, har jeg fått fra offentlige myndigheter. En del av språkopplysninger er også fra mine utenlandske informanter.

For å få opplysninger om elever og ansatte ble det forlangt at alt av informasjon skulle anonymiseres og presenteres på den måten at det ikke er mulig å finne ut hvilken skole eller barnehage de forskjellige nasjonalitetene/minoritetene/etnisitetene hører til. Dette gjør at jeg ikke kan bruke navn på skoler og barnehager eller fortelle hvor mange elever og ansatte hver skole og barnehage har.

Jeg vil presisere at undersøkelsen min dekker kun opplysninger om utenlandske elevenes/barnas og ansattes nasjonalitet på skolene og i barnehagene. Med nasjonalitet menes det hvilken statsborgerskap de har. Etnisitet er ikke et entydig begrep og jeg har ikke undersøkt deres etniske bakgrunn. Unntak fra dette er norske og finske elever/barna og ansatte med nordsamisk, skoltesamisk, norskfinsk eller finlandsvensk bakgrunn. Jeg har heller ikke undersøkt antall elever/barn og ansatte som er innvandrere. I forbindelseene med språkene spurte jeg om språkkunnskaper og språk som brukes aktivt i hjemmemiljø.

I undersøkelsene har jeg skilt mellom språkene finlandsvensk og svensk. Mine finlandsvenske informanter fremhevet at de er finner som snakker språket finlandsvensk. Deres språk er ikke det samme svenske språket som snakkes i Sverige, selv om politisk sett har Finland to språk, finsk og svensk.

I tabellene markerer merket X at det finnes en eller flere personer på den skolen eller i den barnehagen, som har denne nasjonaliteten/minoriteten/etnisiteten eller at det finnes personer som kan/bruker dette språket. Språkene finlandsvensk og svensk er separert og de er merket i hver sin rad.

3.1.1 Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter, språk og språkbruk på skoler og i barnehager i Sør-Varanger kommune

A. Oversikt over nasjonaliteter og språk

Kartlegging viser at i Sør-Varanger kommune bor det forskjellige nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter og at menneskene snakker mange forskjellige språk. I fellesskapet med norske statsborgere bor det fast i kommunen borgere fra 75 andre nasjoner. Mange av disse menneskene var allerede tospråklige/flerspråklige når de flyttet til Norge. De representerer 61 forskjellige språk og i tillegg har de lært seg eller skal lære seg norsk. Mange nordmenn er også tospråklige/flerspråklige. I tillegg til norsk behersker de en eller flere av følgende språk: nordsamisk, bygdefinsk, finsk, svensk, engelsk, tysk, fransk og russisk. Til sammen snakkes det 63 forskjellige språk i Sør-Varanger kommune.

Tabell 4

Oversikt over nasjonaliteter og språk i Sør-Varanger kommune i januar 2009

Nasjon	Språk
Afghanistan	dari/persisk, farsi
Algerie	arabisk
Aserbajdsjan	aserbajdsjansk, russisk
Australia	engelsk
Bangladesh	bengali
Belgia	fransk, nederlandsk, tysk, engelsk
Bosnia-Hercegovina	bosnisk, kroatisk
Brasilia	portugisisk, engelsk
Bulgaria	bulgarsk, russisk
Burundi	kirundi, fransk

Canada	engelsk
Chile	spansk
Colombia	spansk
Cuba	spansk
Danmark	dansk, engelsk
De forente arabiske emirater	arabisk
Ecuador	spansk
Elfenbeinskysten	fransk
Estland	estisk, russisk, engelsk
Filippinene	filipino, tagalog, visaya, bikol, ilokano, ilongo, boholano, waray, engelsk, spansk, svensk, fransk
Finland	finsk, finlandsvensk, nordsamisk, skoltesamisk, engelsk, tysk, fransk
Frankrike	fransk, engelsk
Færøyene	færøysk, dansk, engelsk
Guatemala	spansk
Hellas	gresk, engelsk
Hviterusland	russisk
India	urdu, engelsk
Irak	kurdisk, arabisk, dari/persisk
Iran	farsi, arabisk
Irland	irsk, engelsk
Island	islandsk, engelsk
Israel	hebraisk, engelsk
Jordan	arabisk
Kasakhstan	kasakhisk, russisk
Kenya	swahili, engelsk
Kina	kinesisk, engelsk
Kirgisistan	kirgisisk, russisk
Kongo	kongolesisk, swahili, fransk
Kypros	gresk, tyrkisk

Latvia	latvisk, russisk, engelsk
Libanon	arabisk
Liberia	engelsk
Litauen	litauisk, russisk, engelsk
Luxembourg	luxembourgsk, tysk, fransk, engelsk
Makedonia	makedonsk, arbansk
Marokko	arabisk, fransk
Moldova	moldovsk, russisk
Nepal	nepalsk
Nederland	nederlandsk, engelsk, tysk
New Zealand	engelsk
Nigeria	ungelsk
Pakistan	urdu
Peru	spansk
Polen	polsk, russisk
Portugal	portugisisk
Romania	rumensk, engelsk
Russland	russisk
Serbia	serbisk, kroatisk
Slovakia	slovakisk, russisk
Somalia	somalisk, arabisk, fransk, engelsk
Spania	spansk
Sri Lanka	tamilsk
Storbritannia	engelsk
Sudan	arabisk
Sveits	tysk, fransk, engelsk
Sverige	svensk, engelsk
Sør-Korea	koreansk
Thailand	thai, engelsk
Tyrkia	tyrkisk, kurdisk
Tyskland	tysk, engelsk
Ukraina	ukrainsk, russisk
Ungarn	ungarsk, engelsk

USA	engelsk
Vietnam	vietnamesisk
Østerrike	tysk, engelsk

(Informasjon fra Sør-Varanger kommune servicekontoret, flyktningsjenesten og informatene a og b)

B. Oversikt over nasjonaliteter, språk og språkbruk på skoler

Det finnes 10 grunnskoler, en videregående skole, en folkehøgskole og et voksenopplæringscenter i Sør-Varanger kommune. 4 av grunnskolene har klassetrinn 1-7 og 6 har klassetrinn 1-10. Videregående skole har vg1 og vg2 for yrkesfaglige linjer og vg1, vg2 og vg3 for studieforbereende studieretning. På folkehøgskolen finnes det 6 linjefag. Voksenopplæringscenteret tilbyr kurs hovedsakelig innen språkfag og IKT. Total elevtall på alle skolene er 1951. Skolenes størrelse varierer etter hvor mange klassetrinn skolen har og hvor i kommunen skolen ligger. Elevmengden variere fra 10 til 520 elever. Skolens størrelse er også avgjørende for antall ansatte. Dette varierer fra 3 til 150. Totalt er det 446 ansatte på alle skolene.

På grunnskolene finnes det totalt elever fra 22 forskjellige nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter: Norsk, samisk, norskfinsk, finsk, svensk, russisk, latvisk, litauisk, nederlandsk, tysk, engelsk, canadisk, peruansk, kongolesisk, afghansk, arabisk, irakisk, makedonsk, tamilsk, thailandsk, filippinsk og kinesisk.

Tabell 5

Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til elevene på grunnskoler i januar 2009

Nasjonalitet/ minoritet/ etnisitet	skole 1.	skole 2.	Skole 3.	skole 4.	skole 5.	skole 6.	skole 7.	skole 8.	skole 9.	skole 10.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
samisk	X	X	X		X	X			X	
norskfinsk	X	X			X	X		X	X	
finsk	X	X	X	X	X			X		
svensk										X
russisk	X	X	X	X				X		
latvisk				X						
litauisk		X								
nederlandsk	X									
tysk					X					
britisk				X						
canadisk						X				
peruansk	X									
kongolesisk		X								
afghansk	X									
arabisk	X									
irakisk	X	X	X							
makedonsk	X									
tamilsk	X		X							
thailandsk	X						X			
filippinsk	X			X						
kinesisk	X									

På den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret representerer elevene 22 forskjellige nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter: Norsk, samisk, norskfinsk, finsk, finlandsvensk, svensk, russisk, fransk, tysk, portugisisk, canadisk, amerikansk (USA), kongolesisk, somalisk, afghansk, arabisk, irakisk, kurdisk, thailandsk, koreansk, colombiansk og brasiliansk.

Tabell 6

Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til elevene på den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret i januar 2009

Nasjonalitet/ minoritet/ etnisitet	Skole 11.	skole 12.	skole 13.
norsk	X	X	X
samisk		X	
norskfinsk		X	
finsk		X	X
finlandsvensk		X	
svensk		X	
russisk	X	X	X
fransk			X
tysk			X
portugisisk			X
canadisk	X		
amerikansk (USA)	X		
kongolesisk		X	X
somalisk			X
afghansk			X
arabisk			X
iransk			X
kurdisk			X
thailandsk		X	
koreansk		X	
colombisk		X	
brasiliansk			X

På grunnskolene finnes det totalt ansatte fra 11 forskjellige nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter: Norsk, samisk, norskfinsk, finsk, finlandsvensk, svensk, russisk, tysk, amerikansk (USA), irakisk og thailandsk.

Tabell 7

Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til ansatte på grunnskoler i januar 2009

Nasjonalitet/ minoritet/ etnisitet	skole 1.	skole 2.	skole 3.	skole 4.	skole 5.	skole 6.	skole 7.	skole 8.	skole 9.	skole 10.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
samisk	X	X	X		X					
norskfinsk					X	X				
finsk	X	X	X	X				X		
finlandsvensk		X								
svensk	X									
russisk	X	X		X			X	X		
tysk							X			
amerikansk (USA)	X									
irakisk			X							
thailandsk							X			

På den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret representerer ansatte 12 forskjellige nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter: Norsk, samisk, skoltesamisk, norskfinsk, finsk, finlandsvensk, islandsk, russisk, tysk, thailandsk, koreansk og brasiliansk.

Tabell 8

Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til ansatte på den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret i januar 2009

Nasjonalitet/ minoritet/ Etnisitet	Skole 11.	Skole 12.	skole 13.
norsk	X	X	X
samisk		X	X
skoltesamisk		X	
norskfinsk	X	X	
finsk	X	X	
finlandsvensk		X	
islandsk		X	
russisk		X	X
tysk		X	
thailandsk		X	
koreansk		X	
brasiliansk		X	

Undersøkelsene viser at ingen av elevene i noen av skolene har dobbelnasjonalitet.

På 3 skoler er det ansatte med dobbelnasjonalitet russisk/norsk.

Tabell 9

Dobbelnasjonalitet til ansatte på grunnskolen i januar 2009

Dobbel nasjonalitet	skole 1.	skole 2.	skole 3.	skole 4.	skole 5.	skole 6.	skole 7.	skole 8.	skole 9.	skole 10.
russisk/norsk	X						X			

Tabell 10

Dobbelnasjonalitet til ansatte på den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret i januar 2009

Dobbel nasjonalitet	Skole 11.	Skole 12.	skole 13.
russisk/norsk			X

På grunnskolene er det elever som kan og snakker 22 forskjellige språk: Disse språkene er: Norsk, nordsamisk, finsk, svensk, russisk, latvisk, nederlandsk, tysk, fransk, spansk, engelsk, kongolesisk, swahili, dari/persisk, arabisk, makedonsk, tamilsk, thai, bigol, tagalog, visaya og kinesisk.

Tabell 11

Språkene som elevene på grunnskoler kan og snakker i januar 2009

Språk	skole 1.	skole 2.	skole 3.	skole 4.	skole 5.	skole 6.	skole 7.	skole 8.	skole 9.	skole 10.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk	X	X	X	X	X	X				
finsk	X	X	X	X	X	X		X	X	
svensk										X
russisk	X	X	X	X			X	X		
latvisk				X						
nederlandsk	X									
tysk		X			X					
fransk		X								
spansk	X									
engelsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
kongolesisk		X								
swahili		X								
dari/persisk	X									
arabisk	X	X	X							
mekedonsk	X									
tamilsk	X		X							
thai	X						X			
bigol	X									
tagalog	X			X						
visaya	X			X						
kinesisk	X									

På den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret kan og snakker elevene 19 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, finsk, finlandsvensk, svensk, russisk, nederlandsk, tysk, fransk, engelsk, portugisisk, kongolesisk, swahili, somalisk, farsi, arabisk, tyrkisk, kurdisk og thai.

Tabell 12

Språkene som elevene på den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret kan og snakker i januar 2009

Språk	Skole 11.	Skole 12.	skole 13.
norsk	X	X	X
nordsamisk		X	
finsk	X	X	X
finlandsvensk		X	
svensk		X	
russisk	X	X	X
nederlandsk			X
tysk		X	X
fransk		X	X
engelsk	X	X	X
portugisisk			X
kongolesisk		X	
swahili		X	X
somalisk			X
farsi			X
arabisk			X
tyrkisk			X
kurdisk			X
thai		X	

Ansatte på grunnskolene kan og snakker 11 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, finsk, finlandsvensk, svensk, russisk, tysk, fransk, engelsk, arabisk og thai.

Tabell 13

Språkene som ansatte på grunnskoler kan og snakker i januar 2009

Språk	skole 1.	skole 2.	skole 3.	skole 4.	skole 5.	skole 6.	skole 7.	skole 8.	skole 9.	skole 10.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk	X	X	X	X	X	X				
finsk	X	X	X	X	X	X		X	X	
finlandsvensk		X								
svensk	X									
russisk	X	X	X	X			X	X		
tysk	X	X			X		X			
fransk	X									
engelsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
arabisk			X							
thai							X			

På den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret kan og snakker ansatte 13 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, skoltesamisk, bygdefinsk, finsk, finlandsvensk, islandsk, russisk, tysk, fransk, engelsk, portugisisk og thai.

Tabell 14

Språkene som ansatte på den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret kan og snakker i januar 2009

Språk	Skole 11.	Skole 12.	Skole 13.
norsk	X	X	X
nordsamisk		X	X
skoltesamisk		X	
bygdefinsk		X	
finsk	X	X	
finlandsvensk		X	
islandsk		X	
russisk	X	X	X
tysk		X	
fransk		X	
engelsk	X	X	X
portugisisk		X	
thai		X	

Undersøkelseresultatene viser at elevene som tilhører grunnskolene bruker hjemme 22 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, finsk, svensk, russisk, latvisk, nederlandsk, tysk, fransk, spansk, engelsk, kongolesisk, swahili, dari/persisk, arabisk, makedonsk, tamilsk, thai, bigol, tagalog, visaya og kinesisk.

Tabell 15

Språkene som brukes hjemme til elevene som tilhører grunnskolene i januar 2009

Språkbruk	skole	skole	Skole	skole	skole	skole	skole	skole	skole	skole
hjemme	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk	X		X							
finsk	X				X			X		
svensk										X
russisk	X	X	X	X				X		
latvisk				X						
nederlandsk	X									
tysk					X					
fransk		X								
spansk	X									
engelsk				X		X				
kongolesisk		X								
swahili		X								
dari/persisk	X									
arabisk	X	X	X							
mekedonsk	X									
tamilsk	X		X							
thai	X						X			
bigol	X									
tagalog	X			X						
visaya	X			X						
kinesisk	X									

Undersøkelseresultatene viser at elevene som tilhører videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret bruker hjemme 18 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, finsk, finlandsvensk, svensk, russisk, tysk, fransk, engelsk, portugisisk, kongolesisk, swahili, somalisk, farsi, arabisk, tyrkisk, kurdisk og thai.

Tabell 16

Språkene som brukes hjemme til elevene som tilhører videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret i januar 2009

Språkbruk hjemme	Skole 11.	Skole 12.	Skole 13.
norsk	X	X	
nordsamisk		X	
finsk		X	X
finlandsvensk		X	
svensk		X	
russisk	X	X	X
tysk			X
fransk		X	X
engelsk	X	X	
portugisisk			X
kongolesisk		X	X
swahili		X	X
somalisk			X
farsi			X
arabisk			X
tyrkisk			X
kurdisk			X
thai		X	

Ansatte som tilhører grunnskolene bruker hjemme 10 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, finsk, finlandsvensk, svensk, russisk, tysk, engelsk, arabisk og thai.

Tabell 17

Språkene som grunnskoleansatte bruker hjemme, januar 2009

Språkbruk	skole	skole	skole	skole	skole	skole	skole	skole	skole	skole
hjemme	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk	X									
finsk	X	X	X	X				X	X	
finlandsvensk		X								
svensk	X									
russisk	X	X		X			X	X		
tysk							X			
engelsk	X						X			
arabisk			X							
thai							X			

Ansatte som tilhører videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret bruker hjemme 10 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, skoltesamisk, bygdefinsk, finsk, finlandsvensk, russisk, tysk, engelsk og thai.

Tabell 18

Språkene som brukes hjemme av ansatte som tilhører videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret i januar 2009

Språkbruk hjemme	Skole 11.	Skole 12.	Skole 13.
norsk	X	X	X
nordsamisk		X	
skoltesamisk		X	
bygdefinsk		X	
finsk	X	X	
finlandsvensk		X	
russisk		X	X
tysk		X	
engelsk		X	
thai		X	

Det viser seg at på grunnskolene gies det undervisning i 7 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, finsk, russisk, tysk, fransk og engelsk. Norsk og engelsk er obligatorisk for alle. Samisk undervises som andrespråk, finsk som andrespråk eller fremmedspråk og russisk, tysk og fransk som fremmedspråk. På Kirkenes skole startet det på høsten 2008 et prøveprosjekt der det gies undervisning i russisk som morsmål. Undervisning i andre fag foregår på norsk, kun på en av skolene brukes russisk og arabisk som hjelpespråk for å lære norsk.

Tabell 19

Språkene som det gies undervisning i på grunnskolene i januar 2009

Språk som det undervises i	skole 1.	skole 2.	skole 3.	skole 4.	skole 5.	skole 6.	skole 7.	Skole 8.	skole 9.	skole 10.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk	X	X	X	X	X	X				
finsk	X	X	X	X	X	X		X	X	
russisk	X	X					X			
tysk	X	X			X		X			
fransk	X									
engelsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

På den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret gies det undervisning i 7 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, finsk, russisk, tysk, fransk og engelsk. Norsk er obligatorisk for alle. Alle unntatt de som går på voksenopplæringskurs får undervisning i engelsk. Samisk undervises som førstespråk, andrespråk eller fremmedspråk, finsk som andrespråk eller fremmedspråk og russisk, tysk og fransk som fremmedspråk.

Tabell 20

Språkene som det gies undervisning i på den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret i januar 2009

Språk som det undervises i	Skole 11.	Skole 12.	Skole 13.
norsk	X	X	X
nordsamisk		X	
finsk	X	X	
russisk	X	X	X
tysk		X	
fransk		X	
engelsk	X	X	X

C. Oversikt over nasjonaliteter, språk og språkbruk i barnehagene

Det finnes totalt 18 barnehager i Sør-Varanger kommune: En familiebarnehage, en privat barnehage, en fylkeskommunal barnehage og 15 kommunale barnehager. Totalt antall barn som går i barnehagene er 704. Barnehagenes størrelse varierer etter hvor mange avdelinger barnehagene har og hvor i kommunen de ligger. Mengden av barn varierer fra 8 til 57. Barnehagenes størrelse er også avgjørende for antall ansatte. Dette varierer fra 3 til 33. Totalt er det 177 ansatte i alle barnehagene.

Undersøkelsene viser at i barnehagene finnes det totalt barn fra 27 forskjellige nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter: Norsk, samisk, skoltesamisk, norskfinske, finsk, svensk, russisk, nederlandsk, tysk, fransk, portugisisk, bulgarsk, slovakisk, polsk, kroatisk, amerikansk (USA), canadisk, brasiliansk, cubansk, kongolesisk, burundisk, arabisk, irakisk, kurdisk, thailandsk, filippinsk og vietnamesisk.

Tabell 21

Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til barn i barnehagene i januar 2009

Nasjonalitet/ minoritet/ Etnisitet	Barne- hage 1.	Barne- hage 2.	Barne- hage 3.	Barne- hage 4.	Barne- hage 5.	Barne- hage 6.	Barne- hage 7.	Barne- hage 8.	Barne- hage 9.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
samisk		X	X		X				
skoltesamisk									
norskfinsk			X						
finsk							X	X	
svensk							X		
russisk	X		X	X	X	X	X		X
nederlandsk			X						
tysk	X		X						
fransk					X				
portugisisk					X				
bulgarsk			X						
slovakisk					X				
polsk									X
kroatisk									
canadisk									
amerikansk (USA)									
brasiliansk									
cubansk									
kongolesisk									
burundisk							X		
arabisk			X						
irakisk			X						
kurdisk			X						
thailandsk			X	X				X	
filippinsk		X	X						
vietnamesisk			X						

Tabell 22

Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til barn i barnehagene i januar 2009

Nasjonalitet/ minoritet/ etnisitet	Barne- hage 10.	Barne- hage 11.	Barne- hage 12.	Barne- hage 13.	Barne- hage 14.	Barne- hage 15.	Barne- hage 16.	Barne- hage 17.	Barne- hage 18.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
samisk	X		X	X					
skoltesamisk								X	
norskfinsk				X		X	X	X	
finsk	X	X							X
svensk									
russisk				X			X		
nederlandsk									
tysk			X						
fransk									
portugisisk									
bulgarsk									
slovakisk							X		
polsk									
kroatisk		X							
canadisk						X			
amerikansk (USA)					X				
brasiliansk		X							
cubansk	X								
kongolesisk		X							
burundisk									
arabisk									
irakisk									
kurdisk									
thailandsk					X				
filippinsk							X		
vietnamesisk									

I barnehagene finnes det totalt ansatte fra 11 forskjellige nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter: Norsk, samisk, skoltesamisk, norskfinsk, finsk, russisk, bulgarsk, arabisk, irakisk, kurdisk og filippinsk.

Tabell 23

Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til ansatte i barnehagene i januar 2009

Nasjonalitet/ minoritet/ etnisitet	Barne- hage 1.	Barne- hage 2.	Barne- hage 3.	Barne- hage 4.	Barne- hage 5.	Barne- hage 6.	Barne- hage 7.	Barne- hage 8.	Barne- hage 9.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
samisk		X							
skoltesamisk									
norskfinsk									
finsk									
russisk			X	X	X	X		X	X
bulgarsk					X				
arabisk			X						
irakisk			X						
kurdisk			X						
filippinsk			X						

Tabell 24

Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til ansatte i barnehagene i januar 2009

Nasjonalitet/ minoritet/ Etnisitet	Barne- hage 10.	Barne- hage 11.	Barne- hage 12.	Barne- hage 13.	Barne- hage 14.	Barne- hage 15.	Barne- hage 16.	Barne- hage 17.	Barne- hage 18.
Norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Samisk									
skoltesamisk								X	
norskfinsk	X								
finsk		X						X	
russisk				X					
bulgarsk									
arabisk									
irakisk									
kurdisk									
filippinsk									

Undersøkelsene viser at i en barnehage er det barn med dobbelnasjonalitet tysk/norsk.

Tabell 25

Dobbelnasjonalitet til barn i barnehagen i januar 2009

Dobbel nasjonalitet	Barne- hage 10.	Barne- hage 11.	Barne- hage 12.	Barne- hage 13.	Barne- hage 14.	Barne- hage 15.	Barne- hage 16.	Barne- hage 17.	Barne- hage 18.
tysk/norsk			X						

Undersøkelsene viser at ingen av ansatte i noen av barnehagene har dobbelnasjonalitet.

Barn som går i barnehagene kan og snakker 24 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, finsk, svensk, russisk, nederlandsk, tysk, fransk, spansk, portugisisk, engelsk, bulgarsk, slovakisk, polsk, kongolesisk, swahili, kirundi, arabisk, kurdisk, bigol, tagalog, visaya, thai og vietnamesisk.

Tabell 26

Språkene som barn i banehagene kan og snakker i januar 2009

Språk	Barne- hage 1.	Barne- hage 2.	Barne- hage 3.	Barne- hage 4.	Barne- hage 5.	Barne- hage 6.	Barne- hage 7.	Barne- hage 8.	Barne- hage 9.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk		X			X				
finsk							X	X	
svensk							X		
russisk	X		X	X	X	X	X		X
nederlandsk			X						
tysk	X		X						
fransk					X				
spansk									
portugisisk					X				
engelsk									
bulgarsk			X						
slovakisk					X				
polsk									X
kongolesisk									
swahili									
kirundi							X		
arabisk			X						
kurdisk			X						
bigol			X						
tagalog			X						
visaya			X						
thai			X	X				X	
vietnamesisk			X						

Tabell 27

Språkene som barn i barnehagene kan og snakker i januar 2009

Språk	Barne- hage 10.	Barne- hage 11.	Barne- hage 12.	Barne- hage 13.	Barne- hage 14.	Barne- hage 15.	Barne- hage 16.	Barne- hage 17.	Barne- hage 18.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk									
finsk	X	X						X	X
svensk									
russisk				X			X		
nederlandsk									
tysk			X						
fransk									
spansk	X								
portugisisk		X							
engelsk					X	X			
bulgarsk									
slovakisk							X		
polsk									
kongolesisk		X							
swahili		X							
kirundi									
arabisk									
kurdisk									
bigol									
tagalog							X		
visaya									
thai									
vietnamesisk									

Ansatte i barnehagene kan og snakker 12 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, skoltesamisk, finsk, russisk, fransk, bulgarsk, arabisk, kurdisk, filipino, tagalog og visaya.

Tabell 28

Språkene som ansatte i banehagene kan og snakker i januar 2009

Språk	Barne- hage 1.	Barne- hage 2.	Barne- hage 3.	Barne- hage 4.	Barne- hage 5.	Barne- hage 6.	Barne- hage 7.	Barne- hage 8.	Barne- hage 9.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk		X							
skoltesamisk									
finsk					X	X		X	X
russisk			X	X	X				
fransk					X				
bulgarsk					X				
arabisk			X						
kurdisk			X						
filippino			X						
tagalog			X						
visaya			X						

Tabell 29

Språkene som ansatte i banehagene kan og snakker i januar 2009

Språk	Barne- hage 10.	Barne- hage 11.	Barne- hage 12.	Barne- hage 13.	Barne- hage 14.	Barne- hage 15.	Barne- hage 16.	Barne- hage 17.	Barne- hage 18.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk									
skoltesamisk								X	
finsk	X	X						X	
russisk				X					
fransk									
bulgarsk									
arabisk									
kurdisk									
filippino									
tagalog									
visaya									

Undersøkelsene viser at barn som går i barnehagene bruker hjemme 24 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, finsk, svensk, russisk, nederlandsk, tysk, fransk, spansk, portugisisk, engelsk, bulgarsk, slovakisk, polsk, kongolesisk, swahili, kirundi, arabisk, kurdisk, bigol, tagalog, visaya, thai og vietnamesisk.

Tabell 30

Språkene som brukes hjemme til barn som går i barnehagene i januar 2009

Språkbruk hjemme	Barne- hage 1.	Barne- hage 2.	Barne- hage 3.	Barne- hage 4.	Barne- hage 5.	Barne- hage 6.	Barne- hage 7.	Barne- hage 8.	Barne- hage 9.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk		X			X				
finsk							X	X	
svensk							X		
russisk	X		X	X	X	X	X		X
nederlandsk			X						
tysk	X		X						
fransk					X				
spansk									
portugisisk					X				
engelsk									
bulgarsk			X						
slovakisk					X				
polsk									X
kongolesisk							X		
swahili									
kirundi							X		
arabisk			X						
kurdisk			X						
bigol			X						
tagalog			X						
visaya			X						
thai			X	X				X	
vietnamesisk			X						

Tabell 31

Språkene som brukes hjemme til barn som går i barnehagene i januar 2009

Språkbruk hjemme	Barne- hage 10.	Barne- hage 11.	Barne- hage 12.	Barne- hage 13.	Barne- hage 14.	Barne- hage 15.	Barne- hage 16.	Barne- hage 17.	Barne- hage 18.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk									
finsk	X	X							X
svensk									
russisk				X			X		
nederlandsk									
tysk			X						
fransk									
spansk	X								
portugisisk		X							
engelsk					X	X			
bulgarsk									
slovakisk							X		
polsk									
kongolesisk		X							
swahili		X							
kirundi									
arabisk									
kurdisk									
bigol									
tagalog							X		
visaya									
thai									
vietnamesisk									

Ansatte som jobber i barnehagene bruker hjemme 9 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, finsk, russisk, bulgarsk, arabisk, kurdisk, tagalog og visaya.

Tabell 32

Språkene som brukes hjemme hos ansatte som jobber i barnehagene i januar 2009

Språkbruk hjemme	Barne- hage 1.	Barne- hage 2.	Barne- hage 3.	Barne- hage 4.	Barne- hage 5.	Barne- hage 6.	Barne- hage 7.	Barne- hage 8.	Barne- hage 9.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk		X							
finsk									
russisk			X	X	X	X		X	X
bulgarsk					X				
arabisk			X						
kurdisk			X						
tagalog			X						
visaya			X						

Tabell 33

Språkene som brukes hjemme hos ansatte som jobber i barnehagene i januar 2009

Språkbruk hjemme	Barne- hage 10.	Barne- hage 11.	Barne- hage 12.	Barne- hage 13.	Barne- hage 14.	Barne- hage 15.	Barne- hage 16.	Barne- hage 17.	Barne- hage 18.
Norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk									
finsk	X	X						X	
russisk				X					
bulgarsk									
arabisk									
kurdisk									
tagalog									
visaya									

Undersøkelsene viser at i barnehagene brukes det 9 forskjellige språk: Norsk, nordsamisk, finsk, russisk, fransk arabisk, kurdisk, tagalog og visaya.

Tabell 34

Språkene som brukes i barnehagene i januar 2009

Språk som brukes i barnehagen	Barnehage 1.	Barnehage 2.	Barnehage 3.	Barnehage 4.	Barnehage 5.	Barnehage 6.	Barnehage 7.	Barnehage 8.	Barnehage 9.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk		X							
finsk									
russisk			X	X	X	X			
fransk					X				
arabisk			X						
kurdisk			X						
tagalog			X						
visaya			X						

Tabell 35

Språkene som brukes i barnehagene i januar 2009

Språk som brukes i barnehagen	Barnehage 10.	Barnehage 11.	Barnehage 12.	Barnehage 13.	Barnehage 14.	Barnehage 15.	Barnehage 16.	Barnehage 17.	Barnehage 18.
norsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X
nordsamisk		X							
finsk	X							X	
russisk				X					
fransk									
arabisk									
kurdisk									
tagalog									
visaya									

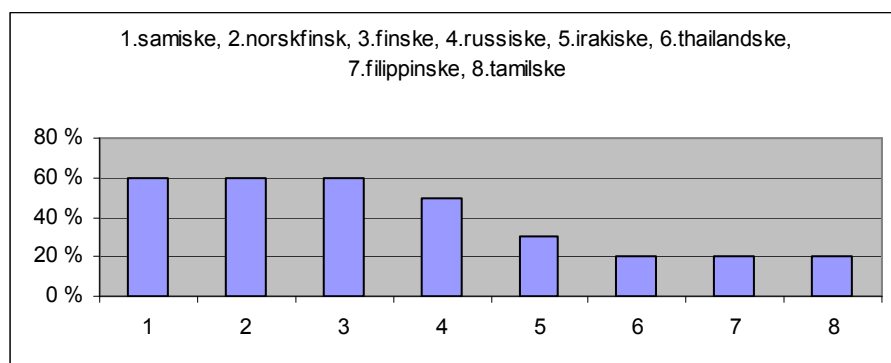
3.1.2 Sammenligning av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter, språk og språkbruk på skoler og i barnehager

Det finnes 76 forskjellige nasjonaliteter i Sør-Varanger kommune. Av disse er 34 fra Europa, 10 tilhører Afrika, 7 Midt-Østen, 14 Asia, 2 Australia/Oseania og 9 tilhører Nord-Amerika/Mellom-Amerika/Sør-Amerika. Det viser seg at de fleste av menneskene som har flyttet til Norge fra disse landene er tospråklige/flerspråklige fra før. De som er enspråklige har i mange tilfeller enten engelsk, spansk, fransk, russisk eller arabisk som sitt morsmål. Alle disse språkene snakkes av mange mennesker og blir ofte uttalt som ”internasjonale lingua franca språk. Man kan se at i Vest-Europa snakkes det mye engelsk, fransk og tysk i tillegg til morsmålet. I Øst-Europeiske land dominerer russisk som tilleggspråk og i Afrikanske land engelsk, fransk eller arabisk. I Midt-Østen dominerer arabisk språk. I Asia snakkes det mange forskjellige språk. Engelsk snakkes i Australia/Oseania og i Nord-Amerika. I Mellom-Amerikanske og Sør-Amerikanske land snakkes det spansk eller portugisisk. Man kan fremdeles se spor etter kolonitiden i form av språk som for eksempel fransk i Afrikanske land.

I undersøkelsen er informasjon om grunnskolene og den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret behandlet separat. Likevel kan man finne samme opplysninger i begge kategorier.

Skolene har elever fra 32 forskjellige nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter. 11 av disse er felles for begge skolekategorier. På alle 10 grunnskolene er det norske elever. Tabellen viser hvordan de andre 8 største gruppene av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter er fordelt på grunnskolene.

Tabell 36

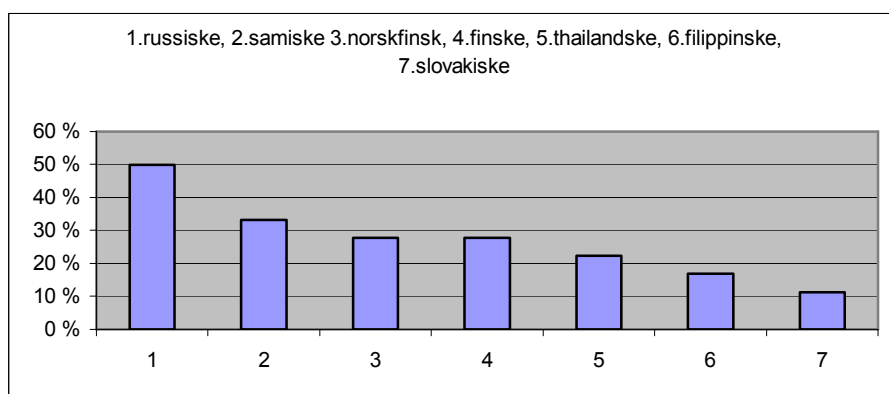

Resten av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter er enkelrepresentanter på hver sin skole.

På den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret er det norske og russiske elever på alle skoler, finske og kongolesiske elever på to av skolene. Resten av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter er enkelrepresentanter på hver sin skole.

I barnehagene er det barn fra 27 forskjellige nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter. I alle barnehager er det norske barn. Tabellen viser hvordan de andre 7 største gruppene av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter er fordelt i barnehagene.

Tabell 37

Resten av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter er enkelrepresentanter i hver sin barnehage.

Det finnes 19 felles nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter for elever på skolene og barn i barnehagene. Disse er: Norsk, samisk, norskfinsk, finsk, svensk, russisk, nederlandsk, tysk, fransk, portugisisk, canadisk, amerikansk (USA), brasiliansk, kongolesisk, arabisk, irakisk, kurdisk, thailandsk og filippinsk.

På grunnskolene er det ansatte fra 11 forskjellige nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter. På den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret er det 12, 8 av disse er samme på begge kategorier. På alle 10 grunnskolene er det norske ansatte. Tabellen viser hvordan de andre 4 største gruppene av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter er fordelt på grunnskolene.

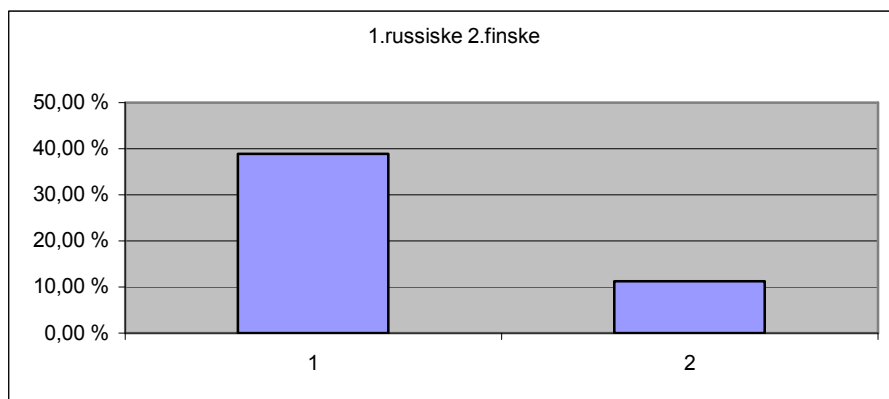
Tabell 38

På den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret er det norske ansatte på alle skolene. To skoler har samisk, norskfinsk, finsk og russisk ansatte. Resten av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter er enkelrepresentanter på hver sin skole.

I barnehagene er det ansatte fra 11 forskjellige nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter. Alle barnehager har norske ansatte. Tabellen viser hvordan de andre to største gruppene av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter er fordelt i barnehagene.

Tabell 39

Resten av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter er enkelrepresentanter i hver sin barnehage.

Det finnes 7 felles nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter for ansatte på skolene og ansatte i barnehagene. Disse er norsk, samisk, skoltesamisk, norskfinsk, finsk, russisk og irakisk.

Det er 13 felles nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter for elever og ansatte på skolene. Disse er norsk, samisk, norskfinsk, finsk, finlandsvensk, svensk, russisk, tysk, amerikansk (USA), irakisk, thailandsk, koreansk og brasiliansk.

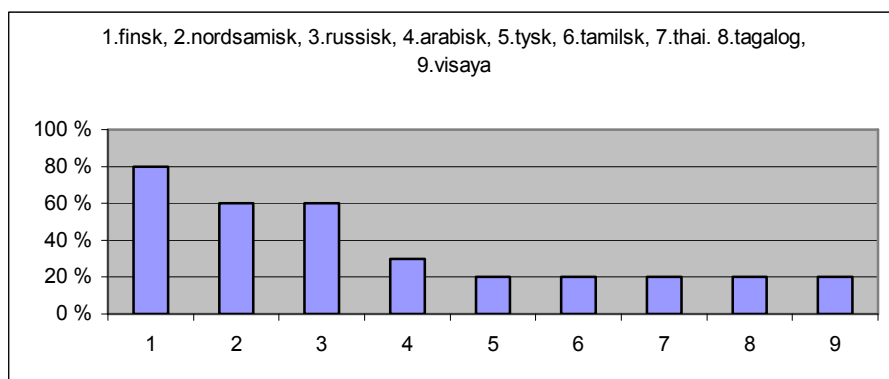
I barnehagene er det 11 felles nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter for barn og ansatte i barnehagene. Disse er norsk, samisk, skoltesamisk, norskfinsk, finsk, russisk, bulgarsk, arabisk, irakisk, kurdisk og filippinsk.

Det ble også stilt et spørsmål om dobbelnasjonalitet. Med dette menes dobbelt statsborgerskap som for eksempel norsk/russisk eller norsk/tysk.

Ingen av elevene på skolene har dobbelnasjonalitet, men det finnes ansatte på tre skoler som har det. I en barnehage er det barn med dobbelnasjonalitet, men ingen av de ansatte.

Elevene på grunnskolene kan og snakker 22 forskjellige språk. På den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret kan og snakker elevene 19 forskjellige språk. Det finnes 13 fellesspråk for begge kategorier. På alle grunnskolene snakkes det norsk og engelsk. Tabellen viser hvordan de andre 9 største språkene er fordelt på skolene.

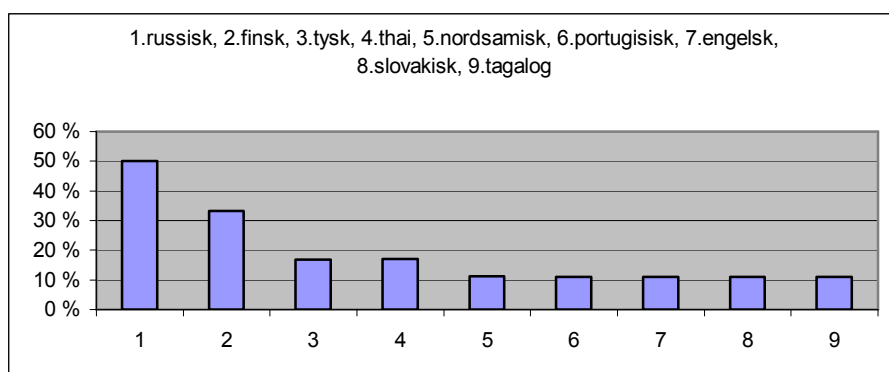
Tabell 40

Resten av språkene er enkelrepresentanter på hver sin skole. På den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret snakkes det norsk, engelsk, finsk og russisk på alle skolene. Tysk, fransk og swahili snakkes på to skoler. Resten av språkene er enkelrepresentanter på hver sin skole.

I barnehagene snakker barn 24 forskjellige språk. Norsk snakkes i alle barnehager. Tabellen viser hvordan de andre 9 største språkene er fordelt i barnehagene.

Tabell 41

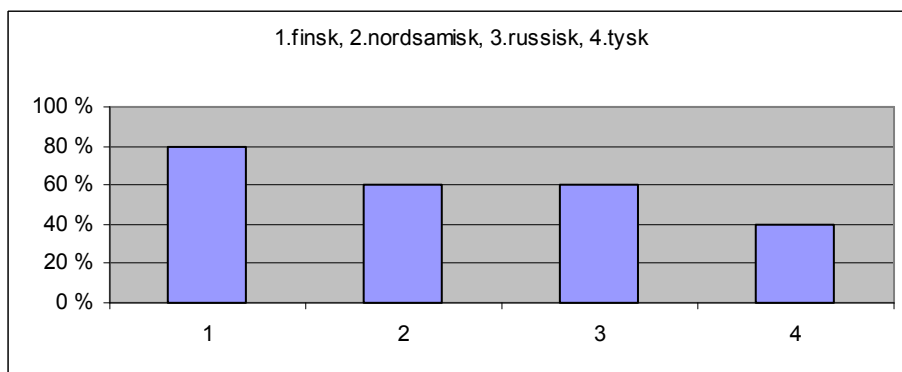

Resten av språkene er enkelrepresentanter i hver sin barnehage.

Det finnes 19 felles språk for elever på skolene og barn i barnehagene. Disse språkene er: Norsk, nordsamisk, finsk, svensk, russisk, nederlandsk, tysk, fransk, spansk, portugisisk, engelsk, kongolesisk, swahili, arabisk, kurdisk, bikol, tagalog, visaya og thai.

Ansatte i grunnskolene snakker 11 forskjellige språk. På den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret snakker ansatte 13 forskjellige språk. Det finnes 9 fellesspråk for begge kategorier. På alle grunnskolene snakkes det norsk og engelsk. Tabellen viser hvordan de andre 4 største språkene er fordelt på grunnskolene.

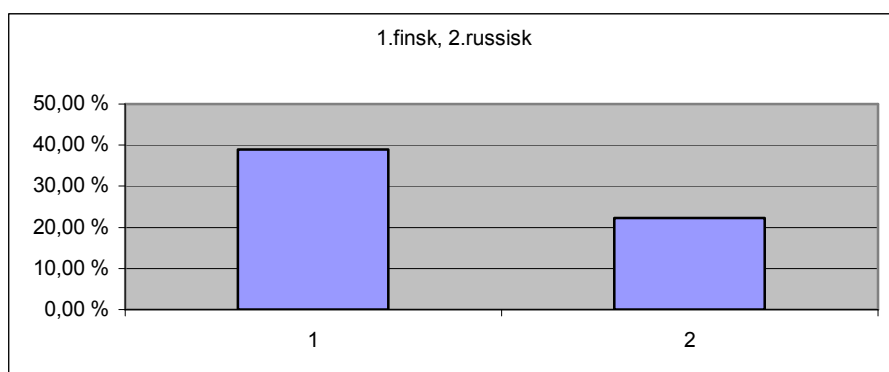
Tabell 42

Resten av språkene er enkelrepresentanter på hver sin skole. På den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret snakkes det norsk, engelsk og russisk på alle skolene. Nordsamisk og finsk snakkes på to skoler. Resten av språkene er enkelrepresentanter på hver sin skole.

I barnehagene snakker ansatte 12 forskjellige språk. Norsk snakkes i alle barnehager. Tabellen viser hvordan de andre to største språkene er fordelt i barnehagene.

Tabell 43

Resten av språkene er enkelrepresentanter i hver sin barnehage.

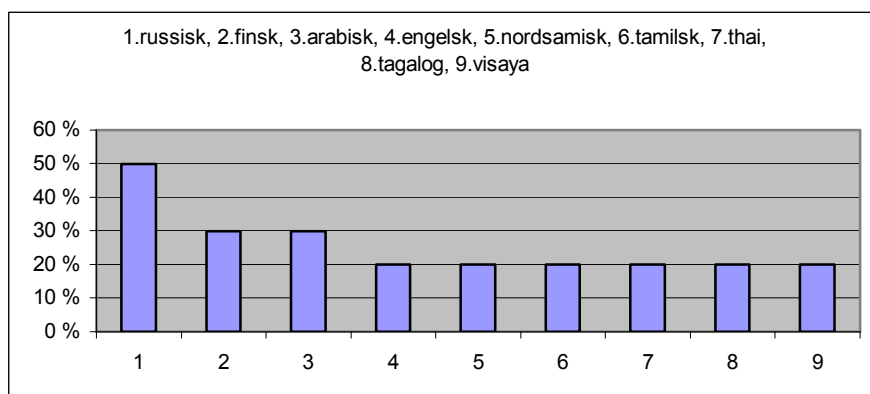
Det finnes 7 felles språk for ansatte på skolene og i barnehagene. Disse språkene er: Norsk, nordsamisk, skoltesamisk, finsk, russisk, fransk og arabisk.

Det er 12 felles språk mellom elever og ansatte på alle skolene. Disse språkene er: Norsk, nordsamisk, finsk, finlandsvensk, svensk, russisk, tysk, fransk, engelsk, portugisisk og thai.

Barn i barnehagene og ansatte i barnehagene har 10 felles språk. Språkene er: Norsk, nordsamisk, finsk, russisk, fransk, bulgarsk, arabisk, kurdisk, tagalog og visaya.

Undersøkelsene viser at hjemme hos de elever som tilhører grunnskolene brukes det 22 forskjellige språk. Hos de elevene som tilhører den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret brukes det 18 forskjellige språk. Det finnes 12 fellesspråk for begge kategorier. Alle 10 grunnskoler har elever som bruker norsk hjemme. Tabellen viser hvordan de andre 9 største språkene er fordelt på grunnskolene.

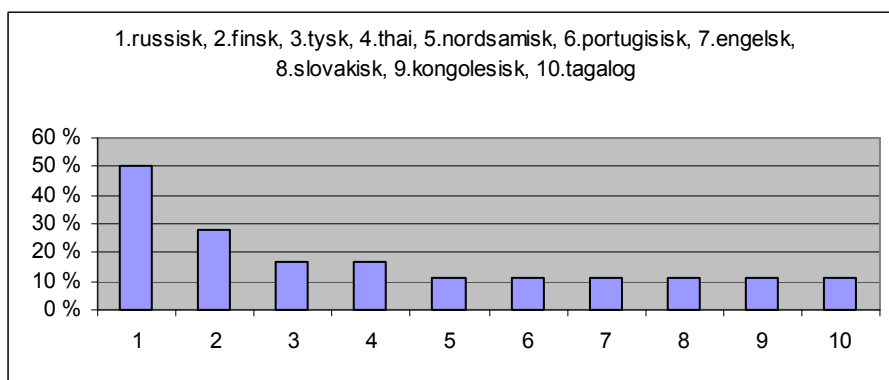
Tabell 44

Resten av språkene er enkelrepresentanter med elever som tilhører hver sin skole. I den andre kategorien har alle skolene elever som snakker norsk og russisk hjemme, to skoler har elever som snakker finsk, engelsk, fransk, kongolesisk og swahili. Resten av språkene er enkelrepresentanter med elever som tilhører hver sin skole.

I hjemmene hos barn som tilhører barnehagene snakkes det 24 forskjellige språk. Alle barnehager har barn som snakker norsk hjemme. Tabellen viser hvordan de andre 10 største språkene er fordelt i barnehagene.

Tabell 45

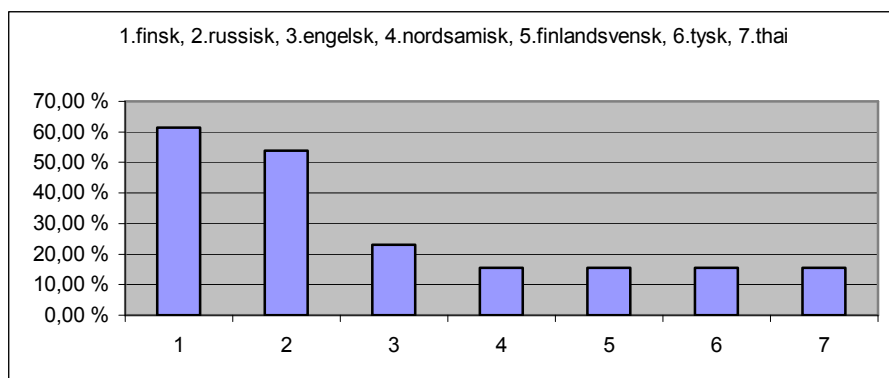

Resten av språkene er enkelrepresentanter med barn som tilhører hver sin barnehage.

Det finnes 19 felles språk som elevene på skolene og barna i barnehagene bruker hjemme. Disse språkene er: Norsk, nordsamisk, finsk, svensk, russisk, nederlandsk, tysk, fransk, spansk, portugisisk, engelsk, kongolesisk, swahili, arabisk, kurdisk, bikol, tagalog, visaya og thai.

De ansatte på skolene snakker 10 forskjellige språk hjemme. Det finnes 8 felles språk for begge skolekategorier. Alle skoler har ansatte som snakker norsk hjemme. Tabellen viser hvordan de andre 7 største språkene er fordelt på grunnskolene.

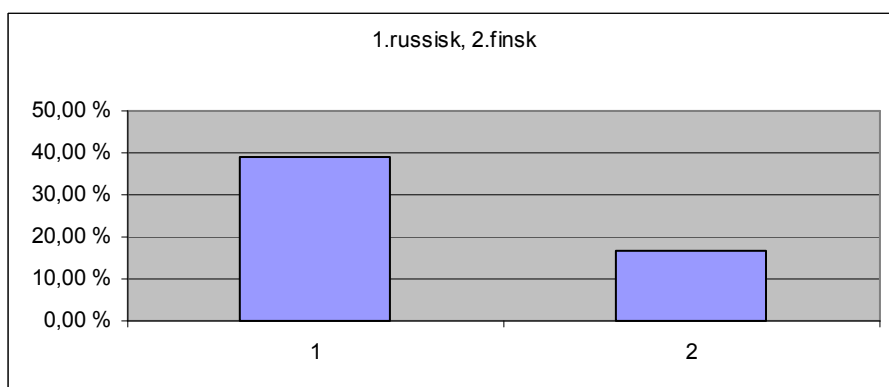
Tabell 46

Resten av språkene er enkelrepresentanter med ansatte som tilhører hver sin skole.

I hjemmene hos ansatte som jobber i barnehagene snakkes det 9 forskjellige språk. Alle barnehager har ansatte som snakker norsk hjemme. Tabellen viser hvordan de andre to største språkene er fordelt i barnehagene.

Tabell 47

Resten av språkene er enkelrepresentanter med ansatte som tilhører hver sin barnehage.

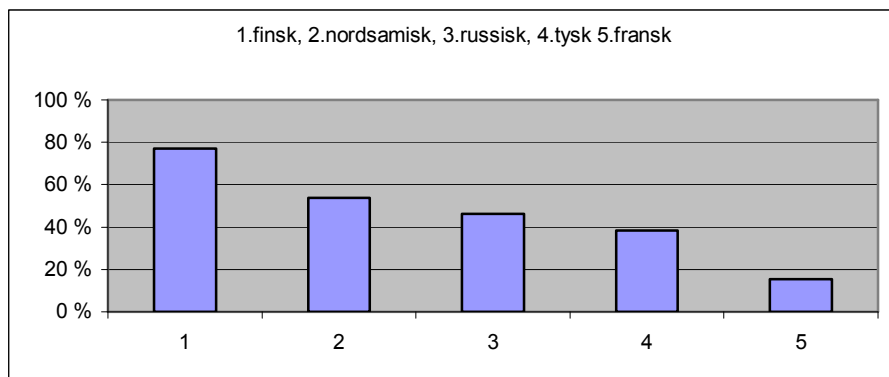
Det finnes 5 fellesspråk som ansatte på skolene og ansatte i barnehagene bruker hjemme. Disse språkene er: Norsk, nordsamisk, finsk, russisk og arabisk.

Det finnes 10 felles språk som elevene bruker hjemme og de som er ansatte på skolene bruker hjemme. Disse språkene er: Norsk, nordsamisk, finsk, finlandsvensk, svensk, russisk, tysk, engelsk, arabisk og thai.

9 av språkene som ansatte bruker hjemme er felles med hjemmespråkene til barn som går i barnehagene. Disse språkene er: Norsk, nordsamisk, finsk, russisk, bulgarsk, arabisk, kurdisk, tagalog og visay.

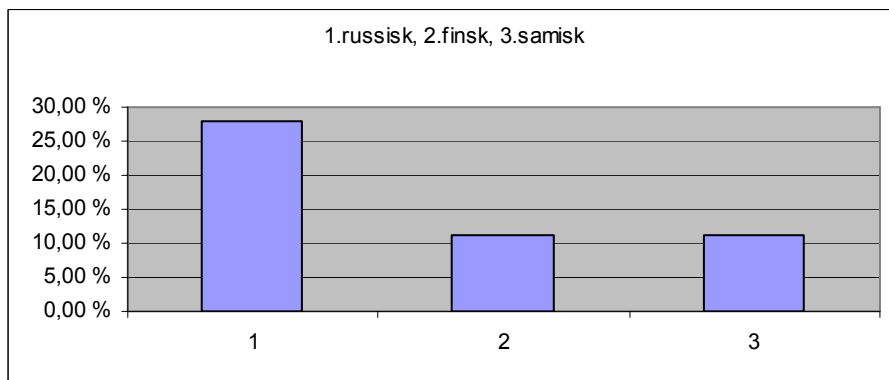
På skolene gies det undervisning i 7 språkfag. Undervisningstilbudet er det samme på grunnskolene og på de andre skolene. Alle får opplæring i norsk og engelsk. Unntak er de som går på voksenopplæringskurs. Tabellen viser hvordan de 5 språkene er fordelt på skolene.

Tabell 48

I barnehagene brukes det 9 forskjellige språk. Norsk brukes i alle barnehager. Tabellen viser hvordan de andre 3 største språkene er fordelt i barnehagene

Tabell 49

Resten av språkene er enkelrepresentanter i hver sin barnehage.

Det er fem fellespråk mellom skoler og barnehager: Norsk, nordsamisk, finsk, russisk og fransk.

Felles nasjonalitetene, språkene blant elever på skolen og barn i barnehagen og språkbruk hjemme kan tyde på at det ikke er bare enkelpersoner, men hele familier med medlemmer i alle aldersgrupper som har flyttet og er nå bosatt i Sør-Varanger kommune. Mengden av russiske statsborgere har økt kraftig. Dette vises både som elever på skoler og barn i barnehagene.

På skolen er ikke mengden av språk som elever kan få undervisning i økt som følge av mange nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter i kommunen. Elever kan få undervisning i de språkene som har rettigheter eller status. Det russiske språket likestilles med spansk, og tysk etter skolereformen Kunnskapsløftet.

På skolene er 78.6 % av alle ansatte nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter fra Norge eller fra vestlige land, som ikke regnes som innvandrene eller flyktninger. I barnehagene er tilsvarende tall 63,65 %. I de siste årene er det flyttet mange russere til Sør-Varanger kommune og de er godt representert som ansatte både på skolene og i barnehagene.

Man kan se at fem av de syv språkene som er felles for de ansatte på de forskjellige skolene og i barnehagene er representative for dette området. Disse språkene er norsk, nordsamisk, skoltlesamisk, finsk og russisk og de er de samme språkene som har vært brukt i dette området gjennom generasjoner.

I barnehagene brukes det flere språk enn før. De ansatte har begynt å bruke de språkene de kan med barna og dette oppleves som en positiv utvikling.

Årsakene til manglende eller få dobbelnasjonaliteter blant barn, elever og ansatte er ikke blitt nærmere undersøkt i forbindelse med denne oppgaven. Det kan være at det er vanskelig/umulig å få dobbelnasjonalitet eller folk ser ikke noen fordeler med å skaffe seg det.

3.2 Språksosiologiske livshistorier

For å lage språksosiologiske livshistorier intervjuet jeg fire familier som er bosatt på forskjellige områder i Sør-Varanger kommune. I tre familier er en av foreldrene finsk. I den fjerde er begge foreldrene finsk. Alle barn i disse familiene er født i Norge og er nå mellom 10 og 29 år.

Familie A

Mor er finsk og far er norskfinsk. De har to barn i alderen fra 10 til 19. Moren flyttet til Norge i forbindelse med jobb og lærte seg norsk relativt fort. Hun kan også snakke engelsk. Faren har vært mer eller mindre tospråklig hele sitt liv. Morsmålet hans er norsk, men gjennom hele livet har han vært i kontakt med det lokale finske språket som snakkes i bygda. Han både forstår og snakker dette språket. Fars kunnskaper i engelsk er på det nivået at han klarer seg i

hverdagssituasjoner. Familien bor i en liten bygd der mange snakker norsk, finsk og ”bygdefinsk” slik som de selv kaller sitt språk. De bor nært farens hjemsplass.

Språkbruken hjemme er følgende, moren har bestandig snakket finsk til barna. Når barna var mindre svarte de på finsk tilbake, men nå svarer de som oftest på norsk. Faren snakker norsk til barna og de snakker norsk seg i mellom. Mor og far snakker mest norsk med hverandre. Av og til snakker mor finsk til far når hun blir ivrig og vil forklare noe fort.

I bygda snakkes det mest norsk i dag og det gjør også mor. Noen ganger snakker hun finsk til eldre personer som hun vet kan finsk eller bygdefinsk. Far snakker norsk. Unntaket er når han treffer finske turister som ikke kan norsk eller svensk. Da snakker han bygdefinsk med dem. Barna bruker kun det norske språket i sitt nærmiljø.

På jobb snakker mor mest norsk, men når det kommer finske turister til bygda da snakker hun finsk med dem. Far snakker bare norsk på jobb.

På skolen er undervisningsspråket norsk. I friminuttene snakkes det også nesten bare norsk. Unntak kan være noen få finske ord som blir brukt inn i mellom. Begge barna har lært seg engelsk på skolen. I tillegg så har de fått undervisning i faget finsk som andrespråk helt fra 1.klasse. Språknivået hos dem i dag er følgende, de forstår alt som blir sagt på finsk og på bygdefinsk. De snakker flytende finsk, men har litt norsk aksent. De kan lese enkle tekster og kan også skrive litt finsk. Lese og skriveferdigheter har de lært på skolen.

Familien har både norskspråklige og finskspråklige venner og kjente. Til de norskspråklige brukes det norsk og til de finskspråklige bruker mor og barna finsk og faren bruker bygdefinsk.

Besteforeldrene i Norge er nå døde, men mens de levde og barna var mindre var de ofte på besøk der. Da snakket barna finsk og besteforeldrene brukte bygdefinsk. Familien er ofte på besøk hos besteforeldre og onkler og tanter i Finland og ferieturer går også gjerne til Finland. De har ofte slektninger og venner fra Finland på besøk og da snakker barna gjerne finsk med dem.

Alle i familien sier at det er egentlig veldig enkelt når alle forstår og klarer å gjøre seg forstått både på finsk, bygdefinsk og på norsk. Det er vanskelig for dem å tenke seg en situasjon der enten far eller ungene ikke skulle kunne finsk og bygdefinsk. Alt er så mye enklere når man ikke har språkproblemer.

Familie B

I denne familien er mor finsk og far er norsk. De har to barn som nå er 19 og 22 år. Moren har bodd lenge i Norge og har lært seg bra norsk. Hun kan lite engelsk. Faren kan bare norsk.

Familien bor på et tettsted utenfor Kirkenes. Det er ca. 4 mil til farens hjemplass.

Språkbruken hjemme er følgende, moren har bestandig snakket norsk til barna. Kun noen få finske ord er blitt blandet inn i det norske språket av og til. Faren kan ikke finsk unntatt noen få ord.

I nærmiljøet brukes det norsk språk. Moren har noen kjente i lokalmiljøet som kan finsk og med dem snakker hun finsk når de møtes.

På jobben snakker både moren og faren bare norsk. Nå går ikke barna mer på skolen, men begge to har lært seg engelsk på skolen og har nokså gode kunnskaper i det. Et av barna har hatt finsk som fremmedspråk på videregående skole. Språknivået er likevel lavt. De forstår litt finsk, men snakker ikke språket.

Familiens fellesvenner er norskspråklige. Moren har noen finskspråklige venninner som hun besøker alene eller at de kommer på besøk til henne når de vet at hun er alene hjemme. Besteforeldrene i Norge er døde begge to. Bestemoren i Finland lever og det finnes mange onkler, tanter og søskenbarn i Finland.

Tidligere reiste moren noen ganger med barna til Finland på ferie. I dag drar hun alene på besøk dit. Faren og barna vil ikke være med, fordi de forstår så lite av det som blir sagt. De føler seg ikke vel i situasjoner der språket er finsk. Det er veldig sjelden at noen slektninger fra Finland kommer på besøk til de i Norge.

Nå når barna begynner å bli voksne synes de selv at det er trist at de ikke har kontakt med sine slektninger i Finland på grunn av manglende språkkunnskaper. Et av barna har også begynt på en utdanning som krever gode språkkunnskaper. Han er litt bitter på moren som ikke lærte han finsk. Finskkunnskapene kunne ha gitt han bedre jobbmuligheter etter avsluttet utdanning.

Familie C

Denne familien bor på et tettsted i nærheten av Kirkenes. Moren er norsk og faren er finsk. De har to barn i alderen fra 15 til 22 år. Moren kommer fra et annet sted i Finnmark. Begge foreldre kan lite engelsk.

Moren snakker norsk til barna. Hun kan ikke finsk. Faren har bodd lenge i Norge og har tilegnet seg språkkunnskaper i norsk. Han snakker også norsk til barna.

I nærmiljøet brukes det bare norsk språk. På arbeidsplassen til mor brukes det bare norsk språk. På jobben til far brukes det mest norsk, men av og til kommer han likevel i kontakt med andre finskspråklige arbeidere og da snakker han gjerne finsk med dem.

Barna har lært seg engelsk på skolen. Moren ville så gjerne at barna skulle lære seg finsk. Det eldste barnet hadde finsk som fremmedspråk på videregående skolen og det yngste barnet hadde finsk språktrening tre timer i uken allerede i barnehagen. Han har også hatt finsk som andrespråk på grunnskolen, men finskspråkundervisningen var vært sporadisk på grunn av slike ting som lærermangel og kollisjon med andre timer. Dette og manglende språktrening hjemme og i nærmiljøet har gjort at språkkunnskapene hos han er på et lavt nivå. Språknivået hos det eldste barnet er heller ikke høgt.

Familiens vennekrets er norskspråklige. Besteforeldrene i Norge bor ganske langt borte, men barna er stadig på besøk hos dem. Besteforeldrene i Finland lever og det finnes også mange onkler, tanter og søskenbarn i Finland. Tidligere reiste familien noen ganger til Finland på ferie. I dag skjer det bare en sjelden gang. Faren drar alene. Moren og barna vil ikke være med, fordi de ikke forstår språket og føler at de er satt på sidelinja. Det er ikke ofte at noen slektninger fra Finland kommer på besøk til Norge.

I dag når barna er store og begynner å bli mer voksne synes de at det er trist at de ikke har kontakt med sine slektninger i Finland på grunn av manglende språkkunnskaper. De sier at det er så urettferdig at de ikke kan finsk. Faren kunne ha snakket finsk til dem.

Familie D.

I denne familien er begge foreldrene finske og det er tre barn i familien i alderen fra 18 til 29. Familien har bodd så lenge i Norge at alle barna er født i Norge. Begge foreldrene har lært seg norsk i tillegg til sine språkkunnskaper i engelsk og tysk. Familien bor på et tettsted utenfor Kirkenes.

Slik er språkbruken hjemme, når barna var små snakket moren og faren mest norsk til dem. Foreldrene har hele tiden snakket finsk seg i mellom. Etter hvert som barna vokste begynte begge foreldrene å bruke mer og mer finsk når de snakket til barna. Barna bruker norsk seg i mellom.

I nærmiljøet snakkes det mest norsk. På jobben bruker begge foreldrene norsk. De møter likevel ganske ofte situasjoner der de må bruke de andre språkene de kan, finsk, engelsk og tysk.

Alle barna har lært seg engelsk på skolen. En av dem har også studert tysk og fransk. De to eldste av barna har hatt finsk som fremmedspråk på videregående skole. Den yngste har hatt finsk som andrespråk i to år på ungdomskolen og i to år på videregående skole. Barnas språknivå i dag er følgende, de forstår alt som blir sagt på finsk. De snakker også finsk, men har norsk aksent. De klarer seg bra i hverdagssituasjoner, men ordforrådet kunne vært bedre. De kan lese enkle tekster og kan også skrive litt finsk. Lese og skriveferdigheter har de lært på skolen.

Familien har både norskspråklige og finskspråklige venner og kjente. Besteforeldrene på fars side er begge døde nå. På mors side lever bestemoren og familien er ofte på besøk hos henne. Hele familien har ganske mye kontakt med onkler, tanter og søskenbarn i Finland og ferieturen går gjerne til Finland. De har også ofte besøk av slektninger og venner fra Finland. Et av barna har vært på språkkurs i utlandet, vært som utvekslingsstudent og jobbet i utlandet. I alle disse tilfellene er han kommet i kontakt med finskspråklige mennesker og har brukt sine finskkunnskaper utenfor Norge og Finland. De to andre har også fått sommerjobber på grunn av sine finskkunnskaper.

Alle familiemedlemmene mener at det er så enkelt når alle forstår finsk og klarer å gjøre seg forstått. Det er vanskelig for dem å tenke seg en situasjon der barna ikke skulle kunne finsk. Slektingene og vennene i Finland er en stor og viktig del av livet. Det er vanskelig for dem å tenke seg en situasjon uten kontakt med dem.

3.2.1 Sammenligning av språksosiologiske livshistorier

Fra disse fire språksosiologiske livshistorier kan man tydelig se hvor viktig rolle språkkunnskaper og språkbruk innen familien har. I familiene A og D der mor og far kan flere språk enn norsk og finsk, er finsk språk aktivt i bruk. I disse familiene har barna tilegnet seg kommunikative språkkunnskaper i finsk, mens situasjonen er annerledes i familiene B og C, der finsk språk ikke brukes og foreldrene ikke kan flere språk. Man kan se at finskundervisning på skolen klarer ikke alene å lære barna finsk.

Familiene A og D har både norskspråklige og finskspråklige venner. Kontakten med finske slektninger er også bra. Familiene B og C har nesten bare norske venner og de har nesten ikke

kontakt med sine finske slektninger. Familiene A og D reiser ofte til Finland på ferie.

Familiene B og C gjorde det når barna var små, men ikke nå mer.

I familiene A og D, der alle kan finsk, oppfattes situasjonen som befriende på mange måter. De har to land som de kan være likeverdige i, Finland og Norge. Familiene B og C lever livet bare i Norge selv om en av foreldrene er finsk. Barna føler at de har mistet kontakten med Finland og slektningene der. På den måten har de mistet også en del av sine røtter. Her kan man tydelig se tegn på det såkalte tredjegerasjonsfenomenet, som er beskrevet i oppgavens teoridel. Dette fenomenet er et globalt fenomen, som stadig gjentar seg.

I alle familiene har den ene eller begge av foreldrene måttet lære seg norsk. For dem er finsk fremdeles hovedspråk. De snakker norsk, men hvor gode deres språkkunnskaper i norsk er, er ikke undersøkt i denne forbindelsen. Barna i alle familier er født og oppvokst i Norge. Deres norskkunnskaper avviker ikke fra norske barns språkferdigheter.

3.3 Oppsummering av resultater

Sør-Varanger kommune er Norges østligste kommune og Finnmarks nest største kommune både arealmessig og befolkningsmessig. Statistisk sentralbyrå oppgir at per 1.1 2009 bor det 9615 innbyggere i kommunen. Av disse er 8.4 % (804 stk.) utenlandske statsborgere. Nærmere undersøkelse viser at det bor 76 forskjellige nasjonaliteter i området og at disse menneskene snakker 63 forskjellige språk.

Hovedmålet i denne oppgaven har vært å finne ut hvilke nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter som elevene på skolene og barn i barnehagene representerer og hvilke språk de kan og bruker hjemme. Undersøkelsene viser at på skolene og i barnehagene representerer både elever/barn og ansatte 39.5 % av alle nasjonalitetene/minoritetene/etnisitetene. Av alle språkene snakkes det 58.8 % på skolen eller i barnehagemiljø.

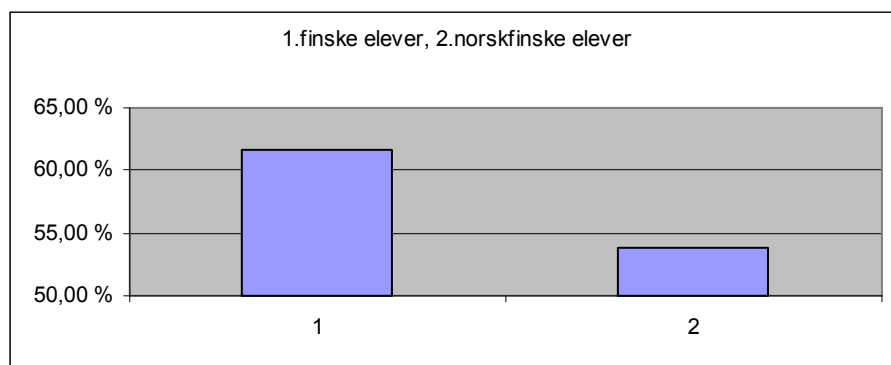
Skolene i Sør-Varanger kommune gir undervisning kun i seks andre språk enn norsk. Alle disse språkene har enten lovfestede rettigheter eller status som elitespråk. Nordsamisk er et urfolkspråk og finsk undervises hovedsakelig som andrespråk istedenfor nynorsk på lik linje med nordsamisk i Nord-Troms og Finnmark fylke. Engelsk, fransk, tysk og russisk har gjennom tidene vært et elitespråk blant de velstående i samfunnet.

I barnehagene brukes det ni forskjellige språk. Norsk er hovedspråket, men de ansatte som kan andre språk har begynt å bruke språkkunnskapene sine med utenlandske barn. Dette gjelder også innvandrerspråkene.

Av alle skolene er det 77 % som gir undervisning i finsk språk enten som andrespråk, fremmedspråk eller valgfag.

Tabellen viser hvor mange skoler har finske og norskfinske elever.

Tabell 50

Av disse elevene er det 38.5 % som bruker finsk språk hjemme.

Det er finske og norskfinske barn i 27.8 % av barnehagene. Det samme prosenttallet snakker finsk i sitt hjemmemiljø, men bare i 11.1 % av barnehagene brukes det finske språket.

Konklusjonen fra de språksosiologiske livshistoriene av fire familier viser tydelig hvor viktig det er at finsk språk brukes hjemme. Nærmiljøet har ikke så stor betydning fordi elever og barn omgås så mange norskspråklige likevel. Støtten og stimulansen som språkbruken hjemme bidrar i veldig stor grad til bedre utnyttelse av finskundervisningen som gies på skolene. Bedre språkkunnskaper igjen gir finskspråklige venner og bekjente og ikke minst øker kontaktmulighetene med finske slektninger. Sør-Varanger kommune har en geografisk nærhet til Finland og i de familiene der alle forstår og snakker finsk benyttes dette ofte når de reiser på ferier. Alle i disse familiene opplever positive ting som følge av tospråkligheten norsk/finsk.

4. FLERSPRÅKLIGHET SOM RESSURS I SØR-VARANGER KOMMUNE

4.1 Nasjonalitetene/minoritetene/etnisitetene og språkkunnskaper på skolene og i barnehagene

Undersøkelsene viser at i Sør-Varanger kommune, bodde det, per 1.1 2009, 9615 innbyggere, og folk med 76 forskjellige nasjonaliteter. De utenlandske borgere, 804 stykker, utgjør 8.4 % av kommunens befolkning. Mesteparten av disse menneskene er flyttet til Norge fra Europeiske land, men alle verdensdelene er representerte. I tillegg til de 76 forskjellige nasjonalitetene kommer de etniske gruppene som alle er norske statsborgere. Disse er i dette området samer, skoltresamer og norsk med finske røtter.

Til sammen snakkes det 63 forskjellige språk i kommunen. Mange nordmenn kan flere språk enn bare norsk og de fleste av innvandrere var tospråklige/flerspråklige når de kom til Norge. Men dette gjelder ikke alle. Det viser seg at mange av enspråklige innvandrere har enten engelsk, spansk, fransk, russisk eller arabisk som sitt morsmål. Disse språkene er ”verdensspråk” som snakkes av mange mennesker og behovet for å lære andre språk har ikke vært tilstede.

Jeg har undersøkt situasjonen på skolene og i barnehagene. På skolene er det elever fra 32 og i barnehagene 27 av de 79 nasjonalitetene/minoritetene/etnisitetene. De dominerende nasjonalitetene/minoritetene/etnisitetene blant elever på skolene er norsk, samisk, norsk med finske røtter, finsk og russisk. I barnehagene er de fleste barn enten norsk, samisk, norsk med finske røtter, finsk eller russisk. I tillegg finnes det i mange barnehager barn med thailandsk, filippinsk og slovakisk bakgrunn.

På skolene er det ansatte fra 15 nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter. De fleste ansatte er norsk, finsk, russisk, samisk eller norsk med finske røtter. I barnehagene er det ansatte med 11 forskjellige bakgrunn. Der er det mest norsk, russisk og finsk ansatte.

Undersøkelsene viser at det ikke er vanlig med dobbeltnasjonalitet. Det finnes ingen elever på noen av skolene som har det og kun barn i en av barnehagene har dobbeltnasjonalitet. På tre av skolene finnes det dobbeltnasjonalitet blant de ansatte, men ingen ansatte har det i barnehagene.

Elevene på grunnskolene snakker og bruker daglig 22 forskjellige språk og de ansatte 11. På den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret snakker og bruker

elevene 19 språk og de ansatte 13 språk. Det er likevel kun 7 språk det gies undervisning i. Disse språkene er norsk, engelsk, nordsamisk, finsk, tysk, fransk og russisk. På en av grunnskolene blir arabisk og russisk brukt som hjelpespråk i norskundervisningen.

Barn som går i barnehagene bruker daglig 24 forskjellige språk. De ansatte bruker 12 språk. I barnehagene brukes det ni forskjellige språk selv om det ikke finnes noe organisert språktrening. De ansatte som har felles fremmedspråk med barn bruker det ofte.

4.2 Livshistoriene til finskspråklige familier

Intervjuene av fire familier der en eller begge foreldre er finske innvandrere viser tydelig rollen som språkkunnskaper og språkbruk i hjemmemiljøet har. I de familiene der foreldrene kan flere språk enn finsk og norsk, er det finske språket aktivt i bruk. Barn som kommer i kontakt med det finske språket hjemme, har bedre utnyttelse av finskundervisningen som gies på skolene. Barna tilegner seg kommunikative språkkunnskaper og hele familien har kontakt med slekt og venner i Finland. De ferierer også ofte i Finland og opplever dette som uproblematisk og befriende siden alle kan språket.

I de familiene der mor/far ikke kan flere språk enn finsk og norsk og ikke bruker finsk med barna, blir barnas finskkunnskaper liggende på et lavt nivå og skoleundervisningen klarer ikke alene å lære barna finsk. Manglende språkferdigheter gjør at familien ikke har finskspråklige venner og kontakten med Finland og finske slektninger blir minimalisert. Barna er litt bitre på at mor/far ikke har snakket finsk med dem. Her kan man tydelig se tegn på det såkalte tredjegerasjonsfenomenet.

4.3 Utnyttelse av flerspråklighetens ressurser i

Undersøkelsene beviser at Sør-Varanger kommune virkelig er en flerkulturell og flerspråklig kommune. Innbyggere fra mange land bringer med seg kunnskaper om mange forskjellige språk. Men hvordan er språksituasjonen i virkeligheten, blir disse språkressursene utnyttet i samfunnet eller blir de glemt?

På skolene får elevene og ansatte fritt bruke sitt morsmål dersom de vil.

Fornorskningspolitikken er offisielt over, men likevel vil den norske skolen lære elevene norsk forttest mulig. De elevene som har et annet morsmål enn norsk eller nordsamisk får

ekstra undervisning i norsk for at de fortrest mulig kan plasseres i vanlige klasserom slik at de kan følge med i undervisningen som foregår på norsk. Disse elevene får ikke undervisning i sitt morsmål eller undervisning i andre fag på sitt morsmål. Ansvar for bruken og opplæringen av morsmålet blir etterlatt til foresatte i hjemmemiljøet.

De nordsamiske barnas krav på språkundervisning enten som morsmål eller som andrespråk er beskyttet av Europarådes konvensjon for regionale og minoritetsspråk, del III. Det har aldri vært noe problem å få til undervisning i nordsamisk for barn som ønsker dette. En annen sak er at skoltesamisk er også et samisk språk, men det blir ikke gitt noen opplæring i dette språket. Hvorfor gjelder ikke loven for dette språket?

Som det kommer frem i oppgaven så er det mange fastboende russere i Sør-Varanger kommune. Det har, allerede mange år, vært mulig å få undervisning i russisk som fremmedspråk på skolene. Dette er likevel ikke tilstrekkelig når 62 % av alle skolene har russiske elever. Kommunepolitikerne oppdaget også denne situasjonen og som følge av det vedtok formannskapet i Sør-Varanger kommune, på høsten 2007, at russiske barn skulle få morsmålsundervisning. Det ble søkt midler fra kunnskapsdepartementet til et pilotprosjekt for russisk morsmålsopplæring på skolen. Kommunen fikk penger, laget et undervisningsopplegg og på høsten 2008 begynte morsmålsopplæring for russiske barn på Kirkenes skole.

Siden høsten 1996 har det vært mulig å velge finsk/kvensk som andrespråk på grunnskolen og fortsette med det på den videregående skolen. På skolene i Sør-Varanger kommune blir det gitt undervisning i finsk språk og ikke i kvensk. Dette er et ønske fra både foreldrene og elevene. De norske elevene med finske røtter som snakker flytende finsk eller de finske innvandrerbarna som har finsk som sitt morsmål får heller ikke finsk morsmålsundervisning selv om behovet er til stede. De må være i samme grupper med elever som ikke bruker finsk daglig i sitt hjemmemiljø og har finsk som andrespråk. Store nivåforskjeller i gruppene gjør undervisningssituasjonen vanskelig for finsklærerne og er urettferdig overfor elevene. Som følge av dette mister mange elever motivasjonen og slutter i faget. Hvorfor er situasjonen slik i dag? Kan man ikke danne finskgruppene etter elevenes språknivå slik det ble gjort før? Hadde det ikke vært en fordel for hele kommunen å ha en ungdomsgruppe som snakker og skriver det finske språket. Finland er tross alt et naboland til Sør-Varanger kommune på lik linje med Russland. Det foregår også samarbeid over landegrensene mellom Norge og Finland og antagelig kommer dette samarbeidet til å fortsette også i fremtiden.

På skolene undervises det også i engelsk, tysk og fransk. Det er bra, med hva med de andre språkene? Er ikke de verdt noen ting? Mann skulle tro at det var en ressurs for kommunen at elevene lærer seg flere enn syv av de 63 språkene som snakkes i Sør-Varanger kommune.

I barnehagene er det ikke noe organisert språktrening slik det var for noen år siden. Målet er likevel at alle barn som går i barnehagen skal lære seg norsk. De kan også fritt snakke de språkene de kan, men selve opplæringen i morsmålet er foreldrenes ansvar. I de barnehagene der det er ansatt utenlandsk personal, oppfordres de til å bruke sine egne språk med barna. Dette oppfattes generelt som en positiv språkpolitikk og disse personer er også til stor hjelp i kommunikasjonen mellom barnehagepersonell og de foreldre som ikke kan eller har dårlige språkkunnskaper i norsk.

På den offisielle kommunesektoren varierer språksituasjonen. Kommunens servisekontor opplyser at det ikke finnes noen fast tolketjenesteordning. Det finnes ansatte i kommunen som er flerspråklige. Disse språkkyndige personene som jobber på forskjellige arbeidsteder rundt i hele kommunen blir brukt som tolk etter behov. Dersom det ikke finnes noen som kan være tolk på stedet blir telefontolk brukt. Denne praksis gjelder skoler, barnehager og offisielle kontorer som NAV, familierådgivningskontor, politi osv.

På sykehuset der det jobber ansatte fra mange forskjellige nasjonaliteter kreves det en bestått norskeksamen før man kan få seg en jobb. Tolketjenesten for pasienter organiseres internt så langt det lar seg gjøre. Pasientenes pårørende, slektninger og venner blir også brukt som tolk der det er behov. Likedan er situasjonen på helsesenteret og hos tannhelsetjenesten.

Private firmaer opplyser at deres egne flerspråklige ansatte og kontakter blir brukt som tolker eller at de leier telefontolk etter behov.

I de siste årene har russisk innvandring til kommunen økt betraktelig. På 1990-tallet var russere uønskede turister i Sør-Varanger fordi de solgte tobakk, sprit og sex. Denne meningen har snudd mot en positiv retning på 2000-tallet og det vises tydelig. I dag ønskes russere velkommen til Sør-Varanger kommune. Veggen mellom Storskog og Kirkenes er skiltet både på norsk og russisk og det samme gjelder gatenavn på Kirkenes. Alle butikker har ansatte som snakker russisk, slik at russere kan bli betjent på sitt eget morsmål når de skal handle. Overalt finnes det reklameskilt og informasjon med russisk tekst. Lokalbefolkningen har arrangert underskriftskampanjer for å bevare russisk torghandel og på butikkene har det ofte vært innsamlingsbøsser for å hjelpe de vanskeligstilte russiske sjømenn. Arbeidernes Utdanningsfond (AUF) og voksenopplæringscenteret tilbyr også russisk språkkurs på alle nivå for lokalbefolkningen. På Kirkenes er det åpnet et eget russisk menighetshus der det arrangeres russisk ortodokse gudstjenester. Det arrangeres også babysang, søndagsskole for

barn fra 2 til 6 år og barneklubb for barn fra 6 til 12 år på russisk språk. (Sør-Varanger Avis 24.3 2009 s. 19-20.)

Generelt ser det ut som Sør-Varanger kommune satser på den språkopplæringen som kan føre med seg penger til kommunen. Engelsk er blitt lingua franca. Det er et språk for data og teknologi, noe som oppfattes som fremtidens språk. Det er også obligatorisk for alle som første fremmedspråk på grunnskolen og på den videregående skolen. Med språkene tysk og fransk kan man kommunisere med turister som kommer til kommunen og turismen er en viktig inntektskilde for næringslivet.

Det satses også stort på russisk språklæring fordi russiske turister, som kommer til Kirkenes, er i dag en gruppe som handler i store mengder og verdifulle varer. Det finnes flere firmaer med mye samarbeid med Russland, noe som kommunen får inntekter og drar nytte av. Russere er også blitt en stor del av kommunens befolkning.

Opplæring i nordsamisk og finsk på skolene er kommunen pliktig til å gi fordi loven bestemmer det, men det satses ikke noe spesielt på det.

Situasjonen for innvandrespråkene er dårlig. Kommunen benytter seg ikke av den ressursen som ligger i alle de 56 andre språkene som snakkes i området. Det gies ikke noen type undervisning eller opplæring i innvandrerspråkene i noen sammenhenger. I dag ser fremtiden mørk ut for disse språkene. Dersom det ikke skjer en forandring på denne situasjonen og alt fortsetter slik som i dag er det en stor fare for at språkene forsvinner etter hvert. For å unngå dette kunne kommunen oppfordre språkkyndige personer til å søke jobber på skolene og i barnehagene i enda større grad enn det skjer i dag. Behovet for språkkunnskaper i innvandrerspråk på skolene og i barnehagene er til stede. På skolene finnes det nå kun 12 felles språk mellom elever og ansatte av totalt 28 språk som snakkes på skolene. I barnehagene finnes det kun ni felles språk mellom barn og ansatte av totalt 24 språk som snakkes i barnehagene. Det finnes mange ressurssterke og høgtutdannede personer blant innvandrere og lønnskostnadene for en tospråklig/flerspråklig ansatt er akkurat like stor som for en enspråklig.

Det er forståelig at det ikke kan gies undervisning i alle de språkene som elevene representerer på skolene og barn i barnehagene. Jeg tror likevel at dersom kommunen hadde vært positiv og gitt litt økonomisk støtte til frivillig språkopplæring i innvandrespråk og klubbvirksomhet spesielt rettet mot innvandrerbarna, så hadde det vært til stor hjelp og bidratt til almen velvære blant innvandrerne. Jeg tror at foreldrene med glede hadde vært med på å organisere ulike tilstelninger og at elevene/barna hadde møtt opp uten store protester. Jeg

håper at kommunepolitikkerne får opp øynene sine og tar tak i dette. Det hadde vært trist dersom alle disse språkene skulle bli borte, fordi da kommer også det flerspråklige Sør-Varanger, som denne oppgaven handler om, til å forsvinne.

5. KORT OPPSUMMERING

Denne mastergradsoppgaven i finsk språk handler om den flerspråklige Sør-Varanger kommune. Oppgaven er en språksosiologisk oppgave om språksituasjonen på skolene, i barnehagene og i samfunnet. Det er også kartlagt språksosiologiske livshistorier til fire familier som har tilknytning til finsk språk.

I begynnelsen av oppgaven er det en kort beskrivelse av fenomenet tospråklighet/flerspråklighet og om tanker som har vært knyttet til dette temaet. Deretter er det skrevet om forskjellige typer av tospråklighets/flerspråklighetsutvikling og definert begrepene morsmål, andrespråk og fremmedspråk. Det er også skrevet litt om diglossi, domeneanalyse, språkbytteprosessen, de truede språkene, språkbevaring og revitalisering av språk.

Forskningsmålet med denne oppgaven var å kartlegge befolkningens nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter, flerspråklige sammensetninger i Sør-Varanger kommune og å få svar på spørsmål om utnyttelse av ressurser som ligger i flerspråkligheten. Kartleggingsarbeidet ble rettet mot kommunens servisekontor, skoler og barnehager i hele kommunen. Internett og anonyme informanter var også informasjonskilder. Målet var også å skrive ned språksosiologiske livshistorier til utvalgte familier.

Forskningsmetoden var hovedsakelig intervju. Ved hjelp av, på forhånd laget spørreskjema, ble det stilt spørsmål om elevenes/barnas og ansattes nasjonalitet/minoritet/etnisitet og eventuell dobbelnasjonalitet. Det ble spurt om hvilke språk elever/barna og ansatte kan snakke og hvilke språk de bruker i sitt hjemmemiljø. Det ble også spurt om i hvilke språk det gies undervisning i på skolene og hvilke språk brukes aktivt i barnehagene. Et enkelt skjema med stikkord om familieforhold, bosted, språkbruk hjemme, nærmiljø, jobb, skole, kontakt med slekt og venner og ferier ble brukt i temaintervjuintervjuene med familiene.

I oppgavens andre kapittel beskrives tospråklighet/flerspråklighet i Norge og Sør-Varanger kommune. Det fortelles om norsk og samisk språk, kvensk som nasjonal minoritetsspråk, tegnspråk og om disse språkenes lovbestemte rettigheter. Historisk bakgrunn for tospråklighet/flerspråklighet i Sør-Varanger kommune blir beskrevet fra 1800-tallet og frem til i dag. Den harde fornorskningspolitikken klarte ikke å forandre den flerspråklige og flerkulturelle Sør-Varanger kommunen til å bli bare norsk. I området har det i århundrer bodd flere nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter og flere språk har vært brukt daglig. Slik er situasjonen fremdeles i dag.

Jeg refererer kort til følgende hovedfagsoppgaver, som er skrevet om språkforholdene i Sør-Varanger kommune: Kjell Artur Paulsen "Litt om det norske språket i Öst-Finnmark tidligere og i dag. Kort oversikt over lydverk og formverk i Sör-Varanger dialekten", Pia Lane "A Tale and Two Towns: A Comparative Study of Language and Culture Contact", Elisabeth Bjugn "Jeg snakker det språket alle forstår". Språkbruk, språkvalg og sosiale nettverk blant kvinner med russisk og filippinsk bakgrunn i Kirkenes, og Anastasia Rogova "From Rejection to Re-Embrace, Language and Identity of the Russian Speaking Minority in Kirkenes, Norway".

I denne oppgaven er det kartlagt hvordan de nasjonalitetene/minoritetene/etnisitetene og forskjellige språk som finnes i kommunen er fordelt på skolene og i barnehagene. Det er undersøkt om elever/barn/ansatte har dobbelnasjonalitet, hvilke språk elever/barn og ansatte kan snakke og hvilke språk de bruker i sitt hjemmemiljø. Det er også undersøkt hvilke språk det gies undervisning i på skolene og hvilke språk som er aktivt i bruk i barnehagene. Grunnlaget er den informasjonen som jeg har fått i forbindelse med intervju. Det er ikke gått dypere inn på de utenlandske elevenes/barnas/ansattes etnisitet og det er heller ikke undersøkt etnisitet og språkkunnskaper til de personer som ikke har noe tilknytning til skolen eller barnehagen.

Undersøkelsene viser at det 1.1 2009 bodde 9615 innbyggere i Sør-Varanger kommune. Av disse var det 8,4 % (804 stykker) utenlandske statsborgere. De representerer 75 forskjellige nasjonaliteter. De fleste av disse er innvandrere fra 34 land som tilhører Europa. Den neste største gruppen er innvandrere fra 14 forskjellige land fra Asia. Resten av landene er spredt rundt omkring hele verden.

På skolene finnes det elever fra 32 nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter og ansatte med 15 forskjellig bakgrunn. I barnehagene er det barn fra 27 forskjellige nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter og ansatte med 11 forskjellig bakgrunn. Det finnes ingen elever på skolene som har dobbelnasjonalitet, men i en barnehage er det barn med det. På skolene er det, på tre skoler, ansatte som har dobbelnasjonalitet, men i barnehagene finnes det ingen.

Det snakkes 63 forskjellige språk i Sør-Varanger kommune. De utenlandske statsborgerne som kommer til Norge er hovedsakelig tospråklige/flerspråklig. De som er enspråklige har i

mange tilfeller enten engelsk, spansk, fransk, russisk eller arabisk som sitt morsmål. Alle disse språkene er ”internasjonale lingua franca språk” som snakkes av mange.

På grunnskolene snakker og bruker elevene 22 forskjellige språk og på den videregående skolen, folkehøgskolen og på voksenopplæringscenteret snakker og bruker elevene 19 språk. De ansatte snakker og bruker 11 språk på grunnskolene og på den videregående skolen, folkehøgskolen og på voksenopplæringscenteret snakker og bruker ansatte 13 språk.

I barnehagene snakkes og brukes det 24 forskjellige språk blant barn og 12 språk blant ansatte.

På skolene gies det undervisning i syv språk og i barnehagene er det ni forskjellige språk aktivt i bruk.

Temaintervjuene av de fire familiene, som har tilknytning til finsk språk, viser tydelig den viktige rollen som språkkunnskaper og språkbruk i hjemmemiljøet har. Barna som kommer i kontakt med det finske språket har bedre utnyttelse av finskundervisningen som gies på skolen. De tilegner seg språkkunnskaper på et nivå som gjør at de kan kommunisere med sine finskspråklige slektninger/venner. Dette opplever hele familien som befriende og Finland blir brukt som reisemål i forbindelse med ferier.

I de familiene der mor/far ikke kan annet språk enn finsk og norsk og ikke bruker det finske språket i sitt hjemmemiljø har barna tilegnet seg så lite kunnskaper i finsk at de ikke kan kommunisere med dette språket. Dette har ført til at de har mistet kontakten med sine finske slektninger og har heller ikke finskspråklige venner. Ferieturer til Finland er sjeldne. Barna er litt bitre på moren/faren for at hun/han ikke har lært dem språket.

Sør-Varanger har bestandig vært en flerkulturell og flerspråklig kommune. Hvordan blir da språkressursene utnyttet eller blir de glemt?

Skolene vil at elevene skal lære norsk fortest mulig. De har anledning til å bruke sitt eget morsmål blant andre, men det gies ikke noen undervisning i andre morsmål enn norsk og nordsamisk. Elevene kan også få undervisning i nordsamisk som andrespråk.

62 % av alle skolene har russiske elever. På Kirkenes skole begynte prøveprosjektet, der man gir russiske elever morsmålsundervisning i russisk språk på høsten 2008. Ellers arrangeres det russiskundervisning som fremmedspråk både på grunnskolene og på den videregående skolen, folkehøgskolen og på voksenopplæringscenteret. Det tilbys også kurs i russisk språk for lokalbefolkningen.

Siden høsten 1996 har det vært mulig å få undervisning i finsk/kvensk som andrespråk på skolene. I Sør-Varanger kommune finnes det delte meninger om bruken av begrepet kven om etterkommere av de finske innvandrerne som kom til kommunen på 1800-tallet og om at deres språk blir kalt kvensk. Foreldrene og elevene selv i kommunens alle skoler har valgt at de vil ha undervisning i finsk språk og ikke i kvensk. På skolene får elevene finskundervisning som andrespråk og som fremmedspråk. Utfordringen er at barn av finske innvandrere, som snakker flytende finsk fra før, blir plassert i samme grupper som de elevene som ikke bruker finsk i sitt hjemmemiljø. Store nivåforskjeller fører til frustrasjon både blant elever og lærere og gjør at mange elever slutter i faget. Hadde det ikke vært en fordel for skolene og kommunen å ta vare på de eksisterende finskkunnskapene som elevene har. Finland er tross alt nabo til kommunen og det foregår samarbeid over landegrensene.

På skolene undervises det kun i syv språk, norsk, nordsamisk, finsk, engelsk, tysk, fransk og russisk. Dette er bra, men hva med de andre 56 språkene som snakkes i kommunen.

I barnehagene er det ikke noe organisert språktrening. Barna og ansatte oppfordres til å bruke de språkene de kan.

I den offisielle kommunesektoren varierer språksituasjonen. Kommunen har ikke noe fast tolketjeneste og språkkyndige personer, slektninger og venner blir brukt som tolk der det er behov. Det samme er situasjonen på sykehuset, helsesenteret og innen tannhelsetjenesten. I de situasjonene der det ikke finnes personer som kan være tolk, brukes telefontolk. Privat næringsliv følger samme praksis.

I de siste årene har russisk innvandring til kommunen hatt en betydelig økning. Den tidligere negative holdningen mot russere er snudd, og nå ønskes russere velkommen. På vegen mellom grensepasseringstedet Storskog og Kirkenes er vegen skiltet både på norsk og russisk. Det samme gjelder gatenavn på Kirkenes. Alle butikker har ansatte som snakker russisk. Det finnes også reklameskilt og informasjon på russisk språk. Lokalbefolkningen har engasjert seg for å bevare russisk torghandel og det arrangeres gudstjenester, babysang, søndagskole, og en barneklubb på russisk språk.

Det ser ut som Sør-Varanger kommune satser på den språkopplæringen som kan føre med seg penger til kommunen. Engelsk er et fremtidens språk. Tysk og fransk er viktige språk i forhold til turismen, noe som kommunen og næringslivet er opptatt av. Russiske språkkunnskaper er viktige i forhold til russiske turister som handler i store mengder og verdifulle varer. Det bor også mange russere i kommunen. Opplæring i nordsamisk og finsk er kommunen pliktig til å organisere, men det satses ikke noe spesielt på dette.

Situasjon for innvandrespråkene er dårlig. Kommunen benytter seg ikke av den ressursen som ligger i alle de 56 andre språkene som snakkes i området. Det gies ikke noen type undervisning eller opplæring i innvandrerspråkene. Dersom det ikke skjer en forandring på denne situasjonen er det stor fare for at disse språkene forsvinner etter hvert. Dersom dette skjer, kommer også en stor del av det flerspråklige Sør-Varanger til å forsvinne.

6. OPSSUMMERING PÅ FINSK

Tämä suomen kielen gradutyö käsittelee Etelä-Varangin kunnan monikielisyyttä. Tehtävä on kielisosiologinen tehtävä yhteiskunnan, koulujen ja lastentarhojen kielitilanteesta. Tehtävässä on myös kartoitettu neljän eri suomen kieleen yhteydessä olevan perheen sosiologinen elämäntarina.

Alussa on lyhyt kuvaus ilmiöstä kaksikielisyys/monikielisyys sekä tähän teemaan liittyvistä ajatuksista. Sen jälkeen on kirjoitettu kaksikielisuuden/monikielisuuden kehityksen eri tyypeistä ja määritelty käsitteet äidinkieli, toinenkieli sekä vieraskieli. Tehtävässä on myös kirjoitettu hieman diglossista, domeenianalyysistä, kielenvaihtoprosessista, uhanalaisista kielistä, kielten säilyttämisestä ja kielten revitalisaatiosta.

Tämän tehtävän tutkimuspäämääränä oli kartoittaa mihin kansaan/vähemmistöön/ etniseen ryhmään Etelä-Varangin kunnan asukkaat kuuluvat sekä heidän monikielinen koostumuksensa. Haluttiin myös saada vastaus monikielisyysessä olevan voimavaran hyödyntämisestä.

Kartoitustyö kohdistettiin kunnan palvelutoimistoon sekä kaikkiin kouluihin ja lastentarhoihin koko kunnan alueella. Muina tietolähteinä käytettiin internetiä sekä yksityishenkilöitä, jotka halusivat pysyä tuntemattomina. Toisena päämääränä oli kirjoittaa muistiin valittujen perheiden sosiologisten elämäntarina.

Tutkimustapa oli pääasiallisesti haastattelut, joissa käytettiin apuna etukäteen laadittua kyselykaavaketta. Kysyttiin mihin kansaan/vähemmistöön/etniseen ryhmään oppilaat/lapset ja työntekijät kuuluvat sekä heidällä mahdollisia olemassa olevia kaksoiskansalaisuuksia. Kysyttiin myös oppilaiden/lasten ja työntekijöiden kielitaitoa ja heidän käyttämiään kieliä omassa kotiympäristössään. Kouluilta kysyttiin missä kielissä oppilaille annetaan opetusta ja lastentarhoilta vastaavasti mitkä kielet ovat aktiivisesti tarhayhteisön käytössä. Perheitä haastateltaessa käytettiin myös ennalta laadittua yksinkertaista teemakaavaketta, joka sisälsi hakusanoja perheoloista, asuinpaikasta, kielten käytöstä kotona/lähiympäristössä/työpaikalla/koulussa, kanssakäymisestä sukulaisten ja ystävien kanssa sekä lomavietosta.

Tehtävän toisessa luvussa kuvataan kaksikielisyyttä/monikielisyyttä Norjassa ja Etelä-Varangin kunnassa. Kappaleessa käsitellään norjan ja saamen kielen, kveenin kansallisen vähemmistökielen sekä viittomakielen lakimääräisiä oikeuksia. Etelä-Varangin kunnan kaksikielisuuden/monikielisuuden historiallinen tausta kerrotaan 1800-luvulta näihin päiviin

asti. Ankara norjalaistamispolitiikka ei onnistunut muuttamaan monikielistä ja monikulttuurista Etelä-Varangin kuntaa pelkästään norjalaiseksi. Alueella on vuosisatoja asunut useampia kansalaisuuksia/vähemmistöjä/etnisiä ryhmiä ja monet kielet ovat olleet jokapäiväisessä käytössä. Niin oli ennen ja samanlainen on tilanne nykyäänkin.

Aikaisemmin kirjoitetuista teoksista, jotka koskevat Etelä-Varangin kunnassa esiintyviä kieliä, mainitsen seuraavat: Kjell Artur Paulsen ”Litt om det norske språket i Öst-Finnmark tidligere og i dag. Kort oversikt over lydverk og formverk i Sör-Varanger dialekten”, Pia Lane ”A Tale of Two Towns: A Comparative Study of Language and Culture Contact”, Elisabeth Bjugn ”Jeg snakker det språket alle forstår”. Språkbruk, språkvalg og sosiale nettverk blant kvinner med russisk og filippinsk bakgrunn i Kirkenes sekä Anastasia Rogova ”From Rejection to Re-Embrace, Language and Identity of the Russian Speaking Minority in Kirkenes, Norway”. Näiden tehtävien sisällön selostan pääpiirteittäin.

Tässä tehtävässä on kartoitettu mihin kansaan/vähemmistöön/etniseen ryhmää kunnan asukkaat kuuluvat, sekä miten he ovat jakautuneet kouluihin ja lastentarhoihin. On tutkittu onko oppilailla/lapsilla tai työntekijöillä kaksoiskansalaisuutta, mitä kieliä oppilaat/lapset/työntekijät osaavat ja mitä kieliä he käyttävät kotiympäristössään. On myös tutkittu minkä kielen opetusta oppilaat saavat kouluissa ja mitä kieliä käytetään aktiivisesti lastentarhoissa. Tutkimuksen pohjana on se tieto, mikä on saatu haastattelujen yhteydessä. Ulkomaalaisten oppilaiden/lasten/työntekijöiden vähemmistö/etniseen taustaan ei ole syvemmin perehdytty, eikä myöskään tutkittu niiden ihmisten taustaa tai kielitaitoa, jotka eivät millään tavalla liity kouluihin tai lastentarhoihin.

Tutkimukset osoittavat että 1.1 2009 asui Etelä-Varangin kunnassa 9615 asukasta. Näistä oli 8,4 % (804 kpl.) ulkomaalaisia ja he edustavat 75 eri kansalaisuutta. Suurin osa maahanmuuttajista on tullut 34 Eurooppaan kuuluvasta maasta. Toiseksi suurin ryhmä maahanmuuttajia saapuu 14 eri Aasian maasta. Loput maat, joista maahanmuuttajia tulee kattaa koko maailman.

Koulujen oppilaat edustavat 32 eri kansaa/vähemmistöä/etnistä ryhmää ja työntekijät 15. Lastentarhojen lapsilla on 27 erilaisen kansan/vähemmistön/etnisen ryhmän tausta ja työntekijöillä 11. Kenelläkään koulujen lapsista ei ole kaksoiskansalaisuutta, mutta lastentarhoissa on. Kolmen koulun työntekijöillä on kaksoiskansalaisuus venäjä/norja, mutta ei kenelläkään lastentarhojen työntekijöillä.

Etelä-Varangin kunnassa puhutaan 63 eri kieltä. Maahanmuuttajat ovat pääasiallisesti kaksikielisiä/monikielisiä saapuessaan Norjaan. Yksikielisillä on usein äidinkielenään englanti, espanja, ranska, venäjä tai arabia. Kaikki nämä kielet ovat ”kansainvälisiä lingua franca kieliä”, joiden puhujia löytyy paljon ja suurilta alueilta ympäri maapallon.

Peruskoulussa oppilaat puhuvat ja käyttävät 22 eri kieltä. Jatkokoulun, kansanopiston ja aikuisopetuskeskuksen oppilaat puhuvat ja käyttävät 19 eri kieltä. Työntekijät peruskoulussa puhuvat ja käyttävät 11 eri kieltä ja jatkokoulun, kansanopiston ja aikuisopetuskeskuksen työntekijät 13 kieltä.

Lastentarhojen lapset puhuvat ja käyttävät 24 eri kieltä ja työntekijät 12.

Kouluissa annetaan opetusta 7 kielessä, kun taas lastentarhoissa on 9 eri kieltä aktiivisessa käytössä.

Teemahaastattelut, jotka tehtiin neljälle eri suomen kielen yhteydessä olevalle perheelle kielisosiologisen elämäntarinan kartoittamiseksi, osoittaa selvästi kuinka tärkeä rooli kielitaidolla ja kielen käytöllä kotiooloissa on. Ne lapset, jotka ovat tekemisissä suomen kielen kanssa hyötyvät enemmän koulun antamasta suomen kielen opetuksesta. Heidän saavuttamansa kielitaitotaso mahdollistaa yhteydenpidon suomen kielisten sukulaisten ja ystävien kanssa. Koko perhe kokee tämän vapautuksena ja Suomi onkin lomien matkakohdema.

Niissä perheissä, joissa äiti/isä ei osaa muita kieliä kuin suomea ja norjaa eikä käytä suomen kieltä kotiooloissa on lapsilla niin vähäiset suomen kielen taidot, että he eivät tule toimeen tällä kielellä. Tämä on johtanut heidän ja suomalaisten sukulaisten välisen yhteyden katoamiseen. Perheillä ei myöskään ole suomenkielisiä ystäviä ja Suomeen matkustetaan harvoin. Lapset ovat hieman katkeria äidille/isälle siitä, ettei heille ole opetettu suomen kieltä.

Etelä-Varanki on aina ollut monikielinen kunta. Miten sitten näitä kieliresusseja hyödynnetään, vai unohdetaanko ne?

Kouluissa vaaditaan että oppilaat oppivat norjan kielen mahdollisimman nopeasti. Heillä on mahdollisuus käyttää omaa äidinkieltään muiden kanssa, mutta äidinkielen opetusta ei anneta missään muissa kielissä kuin norjan kielessä ja pohjois-saamen kielessä.

62 % kaikista kouluista on venäläisiä oppilaita. Kirkkoniemen peruskoulussa alkoi syksyllä 2008 koeprojekti, jossa venäläisille oppilaille annetaan venäjän kielen opetusta äidinkielenä. Muuten venäjän kielen opetusta järjestetään vieraana kielenä sekä peruskoulussa, jatkokoulussa, kansanopistossa että aikuisopetuskeskuksessa. Paikalliselle väestölle on myös tarjolla venäjän kielen kursseja.

Syksystä 1996 lähtien on oppilailla ollut mahdollista saada toisen kielen opetusta joko suomen kielessä tai kveenin kielessä. Etelä-Varangin kunnassa on jakautuneita mielipiteitä sanojen kveeni ja kveenin kieli käytöstä, kun tarkoitetaan 1800-luvulla tulleiden suomalaisten maahanmuuttajien jälkeläisiä ja heidän kieltään. Kunnan kaikissa kouluissa ovat vanhemmat ja lapset itse valinneet, että he haluavat opetusta suomen kielessä eikä kveenin kielessä. Kouluissa opetetaan suomea sekä toisena kielenä, että vieraana kielenä. Haasteena on, että suomalaisten maahanmuuttajien lapset, jotka puhuvat sujuvasti suomea jo ennestään, sijoitetaan samaan ryhmään kuin oppilaat, jotka eivät käytä suomen kieltä kotiympäristössään. Suuret tasoerot johtavat epätoivoiseen tilanteeseen sekä oppilaiden että opettajien keskuudessa sillä seurauksella, että monet oppilaat lopettavat suomen kielen opiskelun kokonaan. Eikö sekä kouluille että kunnalle olisi etua säilyttää jo oppilailla olemassa oleva kielitaito ja tukea sitä. Suomihan on Etelä-Varangin kunnan naapurimaa ja Norjan ja Suomen valtakuntien rajojen yli tehdään yhteistyötä.

Kouluissa opetetaan vain 7 kieltä: Norjaa, pohjois-saamea, suomea, englantia, saksaa, ranskaa ja venäjää. Tämä on hyvä asia, mutta mihin katoavat ne 56 muuta kieltä, jota kunnan alueella puhutaan. Kunnalla ei ole vakituista tulkkipalvelua. Kielitaitoisia yksityishenkilöitä, sukulaisia ja ystäviä käytetään tulkkeina siellä missä tarvetta esiintyy. Samanlainen tilanne on sairaalassa, terveyskeskuksessa sekä hammashuollossa. Niissä tilanteissa, missä paikalta ei löydy kielitaitoisia henkilöä, joka voisi toimia tulkkina, käytetään puhelintulkkia. Samanlainen käytäntö on yksityisillä yrityksillä.

Viime vuosina on venäläinen maahanmuutto kuntaan lisääntynyt huomattavasti. Aikaisempi kielteinen suhtautuminen venäläisiä kohtaan on kääntynyt ja nyt venäläiset toivotetaan tervetulleeksi. Storskogin rajanylityspaikan ja Kirkkoniemen kaupungin välisellä tieosuudella on kyltit sekä norjaksi että venäjäksi. Samoin on katujen nimet Kirkkoniemessä. Kaikissa kaupoissa on venäjää puhuvia työntekijöitä. Venäjänkielisiä mainoskilpiä ja tiedotuksia on kaikkialla. Paikallisväestö on osallistunut aktiivisesti hankkeeseen, joka takaa venäläisten toripäivien jatkumisen. Venäjän kielellä järjestetään myös jumalanpalveluksia, pyhäkouluja, lauluhetkiä vauvoille sekä lapsille kerhotoimintaa.

Näyttää siltä että Etelä-Varangin kunta panostaa niiden kielten opetukseen, jotka voivat kartuttaa kunnan varoja. Englanti on tulevaisuuden kieli. Saksa ja ranska ovat tärkeitä kieliä suhteessa turismiin ja siitä kunta ja elinkeinoelämä ovat kiinnostuneita. Venäjän kielen taito on tärkeä ajatellen venäläisiä turisteja, jotka ostavat suurissa määrin ja arvokasta tavaraa. Kunnassa asuu myös paljon venäläisiä ja Venäjän kanssa tehdään paljon yhteistyötä. Pohjois-

saamen ja suomen kielen opetusta kunnan on pakko järjestää, mutta näihin ei mitenkään panosteta.

Maahanmuuttajien kielten asema on huono. Kunta ei hyödynnä sitä resussia, joka on kaikissa niissä 56 kielessä, jota alueella puhutaan. Maahanmuuttajien kielissä ei anneta minkäänlaista opetusta. Jos tässä asiassa ei tapahdu muutosta, on olemassa suuri vaara, että nämä kielet vähitellen häviävät. Siinä tapauksessa tulee myös suuri osa monikielisestä Etelä-Varangin kunnasta häviämään.

LITTERATURLISTE/KILDEANVISNING

- Alhaug, Gulbrand, Mørck, Endre og Pedersen Aud-Kirsti (red.) 2005: Mot rikare mål å trå. Festskrift til Tove Bull. Novus forlag. Oslo
- Bjugn, Elisabeth 2001: ”Jeg snakker det språket alle forstår”. Språkbruk, språkvalg og sosiale nettverk blant kvinner med russisk og filippinsk bakgrunn i Kirkenes. Institutt for lingvistiske fag. Universitetet i Oslo
- Bjørnland Ingebjørg 19981: Fra finsk jord – til norsk fjord. Skoledirektøren i Finnmark/Alta lærerskole. Helfjords Bktrykkeri, Vadsø
- Bottolfson, Øystein 1990: Finnmark fylkeskommunes historie 1840-1990. Trykkforum AS, Vadsø
- Boyd, Sally og Huss, Leena (utgiverne) 2001: Managing Multilingualism in a European Nation State. Challenges for Sweden. Multilingual Matters Ltd., Clevedon-Buffalo-Toronto-Sydney.
- Bull, Tove 2009: Norsk i Norge. De mange språk i Norge, flerspråklighet på norsk. Bull, Tove og Lindgren Anna-Riitta (red) Novus forlag, Oslo
- Bull, Tove og Lindgren Anna-Riitta (red) 2009: De mange språk i Norge, flerspråklighet på norsk. Novus forlag, Oslo
- Börestam, Ulla og Huss, Leena 2001: Språkliga möten Tvåspråklighet och kontaktlingvistik. Studentlitteratur, Lund
- Eriksen Knut og Niemi Einar 1981: Den finske fare, Sikkerhetsproblemer og Minoritetspolitikk i nord 1860 – 1940. Universitetsforlaget Oslo – Bergen – Tromsø. Nye Intertrykk as, Lommedalen
- Fishman, A. Joshua 1972: Domains and the Relationship between Micro- and Macrosociolinguistics. Directions in Sociolinguistics, The Ethnography of Communication, Basil Blackwell Ltd, Oxford OX4 IJF, UK
- Helander, Nils Øivind 2009: Samisk språk og samiske språkforhold – med særlig vekt på Nordsamisk. De mange språk i Norge, flerspråklighet på norsk. Bull, Tove og Lindgren Anna-Riitta (red) Novus forlag, Oslo
- Huss, Leena 1999: Reversing Language Shift in the Far North, Linguistic Revitalization in Northern Scandinavia and Finland. Studia Uralica Upsaliensia 31. Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala
- Huss, Leena 2003: Nordisk Europarådets konvensjon om regionala eller minoritetspråk – visioner och verklighet. Arina, Nordisk tidskrift for kvensk forskning, nummer 1/2003,

Kaamos Förlaaki

- Huss, Leena og Lindgren, Anna-Riitta 2005: Monikielinen Skandinavia. Monikielinen Eurooppa, kielipolitiikka ja käytäntöä.(toim. Matjut Johansson ja Riitta Pyykkö) Gaudeamus Kirja.OY Yliopistokustannus University Press Finland Ltd. HYY Yhtymä.PL 1099, 00101 Helsinki
- Lane, Pia 2006: A Tale og Two Towns: A Comparative Study of Language and Culture Contact. Faculty of Humanities, University of Oslo
- Lindgren, Anna-Riitta 2005: Om truede språk og språklig emansipasjon på Nordkalotten. Mot rikare mål å trå, Festskrift til Tove Bull. Redigert av Gulbrand Alhaug, Endre Mørck og Aud-Kirsti Pedersen, Novus forlag, Oslo
- Lindgren, Anna-Riitta 2009: Kvensk i Norge. De mange språk i Norge, flerspråklighet på norsk. Bull, Tove og Lindgren Anna-Riitta (red) Novus forlag, Oslo
- Lunde, Aage 1979: Sør-Varangers historie, med bidrag av Povl Simonsen og Ørnulv Vorren. Sør-Varanger kommune. Helfjords Boktrykkeri. Vadsø
- Norman, Marjatta 2009: Innvandrerspråkene i Norge. De mange språk i Norge, flerspråklighet på norsk. Bull, Tove og Lindgren Anna-Riitta (red) Novus forlag, Oslo
- Paulsen, Kjell Arthur 1971: Hovedfagsoppgave: Litt om det norske språket i Öst-Finnmark tidligere og i dag. Kort oversikt over lydverk og formverk i Sør-Varanger dialekten. Oslo
- Paulsen, Kjell Arthur 1987: Stedsnavn i Sør-Varanger. Sør-Varanger museum, Kirkenes
- Rogova, Anastasia 2008: From Rejection to Re-Embrace, Language and Identity of the Russian Speaking Minority in Kirkenes, Norway. Barents Institute, Kirkenes
- Romane, Suzanne 1995: Bilingualism. Blackwell Publishing. USA, UK, Australia
- Skutnabb-Kangas, Tove 1981: Tvåspråklighet. Bröderna Ekstrands Tryckeri AB, Lund 1981
- Skutnabb-Kangas, Tove 2000: Linguistic genocide in education – or worldwide diversity and human rights? Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. London
- Sør-Varanger Invest 1991: Sør-Varanger, Grenselandet mellom øst og vest. Dagfinn Hansens trykkeri a/s
- Sør-Varanger Historielag 2001: Sør-Varanger 1906-1939, jernmalmen skaper et Nytt samfunn. As Verbum Grafiske, Stavanger
- Sør-Varanger Historielag 2005: Sør-Varanger 1960-2005, fra malmen til mangfold. Dagfinn Hansens Trykkeri AS, Kirkenes
- Wikan, Steinar 1991: Noatun - En ødemarksgård i Øvre Pasvik, Noatun-prosjektet, Hesseng
- Wikan, Steinar 1995: Grensebygda Neiden, Møte mellom folkegrupper og kampen om

ressursene. Nordkalott-Forlaget, Sør-Varanger museums forlag
Øzerk, Kamil Z. 1992: Om tospråklig utvikling – En teoretisk studie av fenomenet og
begrepet tospråklighet. Oris forlag, 1344 Haslum

Aviser: Ruijan Kaiku 20.10 2006
Ruijan Kaiku 23.3 2007
Sør-Varanger Avis 24.3 2009

Internettadresser:

<http://no.wikipedia.org/wiki/diglossi>
http://nn.wikipedia.org/wiki/Kvensk_spr%C3%A5k
<http://no.wikipedia.org/wiki/Norge#Spr.C3.A5k>
<http://no.wikipedia.org/wiki/Norge#Spr.C3.A5k>
http://nn.wikipedia.org/wiki/Kvensk_spr%C3%A5k
http://www.risten.no/bakgrunn/hist/spraakgeografi_se.html#S%C3%B8rsamisk
<http://no.wikipedia.org/wiki/Romanes>
http://nn.wikipedia.org/wiki/Kvensk_spr%C3%A5k
<http://www.museumsnett.no/glomdalmuseet/htm/romani/latjo-drom/om.htm>
<http://no.wikipedia.org/wiki/Norge#Spr.C3.A5k>
<http://www.admin.uio.no/ia/uniform/1996/uniform17-96/dkt6.html>
<http://www.admin.uio.no/ia/uniform/1996/uniform17-96/dkt6.html>
<http://www.forskning.no/Artikler/2005/mai/1115970783.37>
<http://www.dok.no/-bare-et-tidsspoersmaal-foer-tegnspraak-faar-oekt-status-.445465-...>
<http://www.nordmogard.com/historie/innvandringshistorie.doc>
http://www.nordmogard.com/historie/den_store_drømmen.doc

Andre kilder: Stortingsmelding nr. 17.1996-97

Intervju: 1. Havas Honna
 2. Jensen Agnar
 3. Johnsen Ester
 4. Rognmo Bodil
 5. Røtvold Eva
 6. Seljeseter Bodil
 7. Sivertsen Seija
 8. Østerbøl Sverre

OVERSIKT OVER TABELLER

- Tabell 1: Terskelhypotese.
- Tabell 2: Eksempel på diglossi og forskjellige domener. Slik er språkbruk i mange Tilfeller.
- Tabell 3: Fishmans modell om et språk i en truet situasjon.
- Tabell 4: Oversikt over nasjonaliteter og språk i Sør-Varanger kommune i januar 2009.
- Tabell 5: Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til elevene på grunnskoler i januar 2009.
- Tabell 6: Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til elevene på den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret i januar 2009.
- Tabell 7: Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til ansatte på grunnskoler i januar 2009.
- Tabell 8: Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til ansatte på den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret i januar 2009.
- Tabell 9: Dobbeltnasjonalitet til ansatte på grunnskolen i januar 2009.
- Tabell 10: Dobbeltnasjonalitet til ansatte på den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret i januar 2009.
- Tabell 11: Språkene som elevene på grunnskoler kan og snakker i januar 2009.
- Tabell 12: Språkene som elevene på den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret kan og snakker i januar 2009.
- Tabell 13: Språkene som ansatte på grunnskoler kan og snakker i januar 2009.
- Tabell 14: Språkene som ansatte på den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret kan og snakker i januar 2009.
- Tabell 15: Språkene som brukes hjemme til elevene som tilhører grunnskolene i januar 2009.
- Tabell 16: Språkene som brukes hjemme til elevene som tilhører videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret i januar 2009.
- Tabell 17: Språkene som grunnskoleansatte bruker hjemme, januar 2009.
- Tabell 18: Språkene som brukes hjemme av ansatte som tilhører videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret i januar 2009.
- Tabell 19: Språkene som det gies undervisning i på grunnskolene i januar 2009.
- Tabell 20: Språkene som det gies undervisning i på den videregående skolen, folkehøgskolen og voksenopplæringscenteret i januar 2009.
- Tabell 21: Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til barn i barnehagene i januar 2009.
- Tabell 22: Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til barn i barnehagene i januar 2009.

Tabell 23	Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til ansatte i barnehagene i januar 2009.
Tabell 24	Nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter til ansatte i barnehagene i januar 2009.
Tabell 25	Dobbelnasjonalitet til barn i barnehagen i januar 2009.
Tabell 26	Språkene som barn i barnehagene kan og snakker i januar 2009.
Tabell 27	Språkene som barn i barnehagene kan og snakker i januar 2009.
Tabell 28	Språkene som ansatte i barnehagene kan og snakker i januar 2009.
Tabell 29	Språkene som ansatte i barnehagene kan og snakker i januar 2009.
Tabell 30	Språkene som brukes hjemme til barn som går i barnehagene i januar 2009.
Tabell 31	Språkene som brukes hjemme til barn som går i barnehagene i januar 2009.
Tabell 32	Språkene som brukes hjemme hos ansatte som jobber i barnehagene i januar 2009.
Tabell 33	Språkene som brukes hjemme hos ansatte som jobber i barnehagene i januar 2009.
Tabell 34	Språkene som brukes i barnehagene i januar 2009.
Tabell 35	Språkene som brukes i barnehagene i januar 2009.
Tabell 36	Hvordan de andre åtte største gruppene av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter er fordelt på grunnskolene.
Tabell 37	Hvordan de andre syv største gruppene av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter er fordelt i barnehagene.
Tabell 38	Hvordan de andre fire største gruppene av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter er fordelt på grunnskolene.
Tabell 39	Hvordan de andre to største gruppene av nasjonaliteter/minoriteter/etnisiteter er fordelt i barnehagene.
Tabell 40	Hvordan de andre ni største språkene er fordelt på skolene.
Tabell 41	Hvordan de andre ni største språkene er fordelt i barnehagene.
Tabell 42	Hvordan de andre fire største språkene er fordelt på grunnskolene.
Tabell 43	Hvordan de andre to største språkene er fordelt i barnehagene.
Tabell 44	Hvordan de andre ni største språkene er fordelt på grunnskolene.
Tabell 45	Hvordan de andre ti største språkene er fordelt i barnehagene.
Tabell 46	Hvordan de andre syv største språkene er fordelt på grunnskolene.
Tabell 47	Hvordan de andre to største språkene er fordelt i barnehagene.
Tabell 48	Hvordan de fem språkene er fordelt på skolene.
Tabell 49	Hvordan de andre tre største språkene er fordelt i barnehagene
Tabell 50	Hvor mange skoler har finske og norskfinske elever.

VEDLEGG 1.

Spørreskjema om nasjonalitet/minoritet/etnisitet og språk

Skole: Grunnskole, videregående skole, folkehøgskole, voksenopplæringscenter

Hvilken nasjonalitet/minoritet/etnisitet har elevene?	Hvilken nasjonalitet/minoritet/etnisitet har de ansatte?
Har noen av elevene dobbelnasjonalitet? Hvilket?	Har noen av de ansatte dobbelnasjonalitet? Hvilket?
Hvilke språk snakker elevene?	Hvilke språk snakker de ansatte?
Hvilke språk har de som hjemmespråk?	Hvilke språk har de som hjemmespråk?

I hvilke språk gies det undervisning i på denne skolen?

VEDLEGG 2.

Spørreskjema om nasjonalitet/minoritet/etnisitet og språk

Barnehage:

Hvilken nasjonalitet/minoritet/etnisitet har barn i denne barnehagen?	Hvilken nasjonalitet/minoritet/etnisitet har de ansatte i denne barnehagen?
Har noen av barna dobbelnasjonalitet? Hvilket?	Har noen av de ansatte dobbelnasjonalitet? Hvilket?
Hvilke språk snakker barn i denne barnehagen?	Hvilke språk snakker de ansatte i denne barnehagen?
Hvilke språk har barn som hjemmespråk?	Hvilke språk har de ansatte som hjemmespråk?

Hvilke språk brukes det i denne barnehagen?

VEDLEGG 3.

Skjema til temaintervju, språksosiologiske livshistorier:

Familieforhold:
Bosted:
Språkbruk hjemme:
Språkbruk i nærmiljø:
Språkbruk på jobb:
Språkbruk på skolen:
Kontakt med slekt og venner:
Ferier og andre relevante opplysninger: